

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:
Державна політика економічного розвитку України

Студента 6 курсу, 13 групи,
Спеціальності 281
"Публічне управління та
адміністрування"
Спеціалізації
"Публічне управління та
адміністрування"

*підпис
студента*

Артемюк
Олександр
Сергійович

Науковий керівник
к.е.н
доцент

*підпис
керівника*

Міняйло
Олександр
Іванович

Гарант освітньої програми
д.н. з держ. упр.
професор

*підпис
гаранта*

Орлова
Наталія
Сергіївна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП

3

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність, цілі та принципи економічного розвитку

6

1.2. Типи та моделі економічного зростання

9

1.3. Циклічність економічного розвитку

12

РОЗДІЛ ІІ. СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Чинники, що визначають динаміку економічного розвитку

16

2.2. Інституційне забезпечення економічного розвитку держави

19

2.3. Формування та реалізація економічної політики держави

22

РОЗДІЛ ІІІ. СТРАТЕГІЧНІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми економічного розвитку України та шляхи їх вирішення

32

3.2. Вплив глобалізаційних чинників на економічну політику держави

42

3.3. Пріоритети економічного розвитку України

44

ВИСНОВКИ

48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

51

ДОДАТКИ

64

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна фінансова наука зосереджує вагому увагу на питаннях підвищення дієвості державної політики економічного розвитку України. У методологічному та в науково-практичному плані залишаються недостатньо досліджені питання, зумовлені розумінням інституційних змін у економічному просторі, що відбуваються внаслідок посилення впливу глобалізаційних чинників. Динамічність та циклічність економічних процесів зумовлює необхідність адаптації складових економічної системи до змін фінансово-економічних умов. Важливо своєчасно і виважено оцінити вплив екзогенних та ендогенних чинників на рівень економічного зростання. Державна політика економічного розвитку має спрямовуватись на створення належних умов для поглиблення взаємодії держави і суспільства, забезпечення макроекономічної стабільності та підвищення рівня і якості життя населення. У зв'язку з цим, формування і реалізація державної політики економічного розвитку України у сучасних умовах залишаються актуальними завданнями наукових досліджень.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері формування економічної політики можна назвати праці Дж. М. Кейнса, А. Сміта, А. Вагнера, Й. Шумпетера, М. Олсона, Р. Харрода, Е. Хансена, Л. Ерхарда, М. Фрідмана, Ф. Хайєка, А. Лаффера, В. Танзі, П. Самуельсона, А. Ілларіонова, В. Лебедева, М. Ходоровича. Питання розробки державної економічної політики в Україні розглядаються в роботах вітчизняних вчених: С. Буковинського, О. Василика, В. Гейця, А. Даниленка, В. Лагутіна, Е. Лібанової, І. Луніної, І. Лютого, А. Мазаракі, О. Міняйло, Д. Полозенка, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Метою роботи є розкриття теоретичних та удосконалення методологічних засад формування і реалізації державної політики економічного розвитку України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність, цілі та принципи економічного розвитку;
- обґрунтувати підходи щодо типів та моделей економічного розвитку;
- визначити особливості циклічності економічного розвитку;
- розкрити чинники що визначають динаміку економічного розвитку;
- розкрити інституційне забезпечення економічного розвитку держави;
- обґрунтувати підходи щодо формування та реалізації економічної політики держави;
- систематизувати та узагальнити особливості економічного розвитку України;
- здійснити оцінку впливу глобалізаційних чинників на економічну політику держави;
- обґрунтувати пріоритети економічного розвитку України.

Об'єктом дослідження є державна політика економічного розвитку України.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування і реалізації державної політики економічного розвитку України в умовах економічних перетворень.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є положення теорій державного регулювання соціально-економічних процесів. При обґрунтуванні категоріального апарату застосований метод наукової абстракції. Узагальнення вітчизняного досвіду формування і реалізації державної економічної політики здійснено за допомогою системного і фінансового аналізу динаміки економічних показників, історичного, порівняльного та статистичних методів. Метод системного аналізу застосовано для оцінки структурних елементів економічної системи. З метою аналізу ефективності державної економічної політики України використано метод експертних оцінок. На основі синтезу та наукового абстрагування обґрунтовані пріоритети економічного розвитку України.

Інформаційну базу дослідження становили положення законодавчих та нормативно-правових актів, які визначають процес формування та реалізації державної економічної політики, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, таблиць, рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено його теоретичне та практичне значення.

У першому розділі досліджено теоретичні засади економічного розвитку держави, розкрито сутність, цілі та принципи економічного розвитку, обґрунтовано підходи щодо типів та моделей економічного розвитку, визначено особливості циклічності економічного розвитку.

У другому розділі здійснено аналіз та оцінку сучасного стану і тенденцій економічного розвитку України, розкрито чинники що визначають динаміку економічного розвитку, інституційне забезпечення економічного розвитку держави, підходи щодо формування та реалізації економічної політики держави.

У третьому розділі розкриті стратегічні програми економічного розвитку України, систематизовані та узагальнені особливості економічного розвитку України, здійснено оцінку впливу глобалізаційних чинників на економічну політику держави, обґрунтовано пріоритети економічного розвитку України.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

Основні положення випускої кваліфікаційної роботи відображенні у статті: Артемюк О. Формування та реалізація економічної політики України// Управління та адміністрування. Збірник наукових статей. - 2018. – Ч.2. – 337С.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність, цілі та принципи економічного розвитку

Відправною точкою наукових підходів до формування та реалізації дієвої державної економічної політики, здатної оптимально реалізувати функції держави та впливати на соціально-економічні процеси, має бути науково обґрунтований аналіз її сутності, глибоке наукове осмислення поняття «економічного розвитку».

У сучасній економічній літературі існують різні підходи до категорії «економічного розвитку»: поняття, що визначає перехід від одного етапу економіки до іншого, при якому в новому періоді не тільки збільшується виробництво тих самих товарів і послуг, що вже вироблялися раніше, а має місце й виробництво нових товарів і послуг з використанням нових технологій порівняно з попереднім періодом [8]; довгострокове збільшення виробничої здатності країни, засноване на технічному прогресі, інструментальній та ідеологічній пристосованості, здатний забезпечити населення зростаючим різноманіттям матеріальних благ [119]; кількісні зміни в економіці, які характеризуються збільшенням виробництва і споживання одних і тих же товарів і послуг [93].

Таким чином, економічний розвиток є динамічним багатогранним процесом. Державна економічна політика не може акцентуватися на окремій галузі економіки, а повинна здійснюватись в усіх напрямках з метою забезпечення суспільного розвитку.

До основних показників економічного розвитку належать:

- валовий внутрішній продукт, який на стадії виробництва визначається як різниця між випуском у ринкових цінах та проміжним споживанням у цінах покупців або як сума валових доданих вартостей видів економічної діяльності і податків на продукти за виключенням субсидій на продукти; на стадії використання розраховується як сума кінцевого споживання товарів і послуг,

валового нагромадження, сальдо експорту-імпорту товарів і послуг. При цьому, виділяють номінальний валовий внутрішній продукт – його обсяг у поточних (фактичних) цінах, реальний валовий внутрішній продукт – його обсяг в цінах періоду, який прийнятий за базу порівняння та індекс-дефлятор валового внутрішнього продукту - сукупність індексів цін, які надають узагальнену характеристику їх змін у звітному періоді порівняно з цінами періоду, прийнятого для порівняння [51];

- валовий національний продукт – загальна ринкова вартість обсягу кінцевих продуктів (товарів і послуг), створених в економіці як на території країни, так і за кордоном за певний період часу (зазвичай рік);
- рівень життя населення – рівень добробуту населення, рівень споживання матеріальних благ і послуг, накоплення людського потенціалу, ступінь людського розвитку;
- конкурентоспроможність національної економіки - здатність країни досягати і підтримувати високі темпи економічного зростання, що виражаються в постійному прирості рівня ВВП на душу населення [59];
- продуктивність праці - ефективність затрат праці, що характеризується певною кількістю продукції, яка виробляється за відповідну одиницю робочого часу;
- вартість людського капіталу на душу населення. У світовій практиці існують різні підходи до економічної оцінки людського капіталу: капітал як сума інвестицій заради отримання доходів у майбутньому; капітал як потік доходів індивіда; капітал як певні характеристики людини, які забезпечують її працездатність та продуктивність [36];
- тощо.

До основних принципів забезпечення економічного розвитку належать: національна незалежність; самостійність; суверенітет; територіальна цілісність держави; невтручання у внутрішні державні справи.

Виходячи із особливостей сучасних суспільних відносин до основних цілей економічного розвитку доцільно віднести: забезпечення макроекономічної стабільності та прискорення економічного зростання;

підвищення рівня і якості життя населення шляхом: створення умов для розвитку людського потенціалу як вагомого чинника та рушійної сили формування інноваційної економіки; зменшення рівня безробіття та створення нових робочих місць; зменшення рівня диференціації регіонального розвитку, створення центрів економічного зростання, удосконалення структури регіональної економіки; розвиток конкуренції, інвестиційно-інноваційної активності, інформатизації економіки; забезпечення збалансованості зовнішньої торгівлі. При цьому вагомим завданням державної економічної політики в країнах з трансформаційною економікою є розвиток ринкового середовища сприятливого для ведення бізнесу, що передбачає забезпечення удосконалення фінансової інфраструктури для всіх учасників ринку, розвиток інструментів податкової політики.

Важливо відмітити, що реалізація цілей економічного розвитку як в країнах з розвинутою так і трансформаційною економікою забезпечується системою взаємоузгоджених заходів органів державного управління за соціально-економічним виміром. Рівень дієвості механізму реалізації поставлених цілей забезпечується інтеграцією зусиль щодо економічного зростання та соціальної справедливості.

В умовах економічних перетворень досягнення визначених цілей економічного розвитку України потребує проведення глибоких соціально-економічних перетворень та розробки нових підходів до можливостей глобального партнерства.

За допомогою економічної політики органи державного управління здійснюють вплив на економічні відносини, забезпечують формування, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів між різними галузями економіки, що надає можливість стимулювати розвиток соціально-економічних процесів, забезпечувати ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. Вагомими передумовами забезпечення якісного рівня державного стимулювання економічного розвитку є дієвість підходів щодо

складових економічної системи з врахуванням динамічності та циклічності економічних процесів.

1.2. Типи та моделі економічного зростання

Існує два види чинників забезпечення економічного зростання: екстенсивний - кількісне збільшення ресурсів та інтенсивний - якісне поліпшення ресурсів. Виходячи із даних чинників виділяють два типи економічного зростання: екстенсивний (характеризується підвищенням показника валового внутрішнього продукту за рахунок збільшення кількості ресурсів) та інтенсивний (характеризується підвищенням валового внутрішнього продукту за рахунок якісних змін у виробничих процесах).

Існує кілька факторів, що визначають інтенсивний розвиток:

- науково-технічний прогрес, що сприяє розвитку технологій;
- підвищення якості трудових ресурсів;
- раціональний розподіл ресурсів.

В економічній літературі виділяють декілька моделей економічного зростання:

Модель Харрода-Домара - динамічна модель рівноваги в умовах повної зайнятості. Дана модель виходить з таких передумов: технологія виробництва представлена виробничою функцією Леонтьєва; на ринку праці існує надлишкова пропозиція, зумовлена негнучкістю цін; вибуття капіталу відсутнє; випуск залежить тільки від одного ресурсу - капіталу; ринок благ збалансований; інвестиційний лаг дорівнює нулю. Інвестиційні витрати, будучи елементом сукупного попиту, збільшують сукупний попит. Разом з цим, у короткостроковому періоді модель Харрода-Домара не враховує, що збільшення інвестицій зумовлює збільшення виробничих потужностей, ефект від яких невеликий в короткостроковому періоді, але в довгостроковому періоді, коли проявляється економічне зростання, слід враховувати їх роль в зростанні виробничих потужностей [115].

У моделі Харрода-Домара умовою динамічної рівноваги є рівність приросту попиту і приросту пропозиції:

$$\Delta I / I = s = I / Y = \Delta K / K \quad (1),$$

$$\Delta I / I = Y / K = s \quad (2),$$

де s - середня схильність до заощаджень;

$1 / s$ - мультиплікатор.

Таким чином, темп приросту чистих інвестицій, який забезпечує повну зайнятість трудових ресурсів і повне завантаження виробничих потужностей, дорівнює капіталовіддачі помноженій на середню частку заощаджень в національному доході.

У моделі використовуються дві формули, одна з яких висловлює умову статичної макроекономічної рівноваги:

$$G = C = s \quad (3),$$

де $G = \Delta Y / Y$ - темп зростання національного доходу,

$s = S / Y = I / Y$ - частка заощаджень у національному доході,

$C = I / \Delta Y = \Delta K / \Delta Y$ - капіталомісткість;

А інша - умова динамічної рівноваги:

$$G_w = C_r = s \quad (5),$$

де s - схильність до заощаджень, розрахована на підставі фактичних даних;

C_r - необхідна для забезпечення динамічної рівноваги капіталомісткість;

G_w - необхідний, або гарантований темп зростання, що забезпечує постійний відсоток приросту продукції.

Зміст моделі Харрода-Домара зводиться до існування рівноважного рівня схильності до заощадження s_r , при якому досягається оптимальний темп зростання (динамічна рівновага) в умовах непостійного природного приросту працездатного населення і науково-технічного прогресу. Відхилення дійсного рівня схильності до заощадження від рівноважного обумовлюють порушення рівноваги, що вимагає державного регулювання економіки.

Модель Солоу – базується на функції Кобба-Дугласа, з урахуванням екзогенного науково-технічного прогресу як чинника забезпечення економічного зростання на рівні з виробництвом, працею і капіталом[128].

У моделі Солоу розглядається неокласична виробнича функція:

$$Y = F(K, L, A) \quad (4),$$

де, «A» це трудозберігаючий науково-технічний прогрес, «L» - обсяг трудових ресурсів, «LA» - кількість працівників з постійним рівнем ефективності праці (може змінюватись залежно від зміни показників «L» і «A»). Відповідно в даній моделі виробнича функція має вигляд:

$$Y = F(K, LA) \quad (5)$$

Зазначене надає можливість для визначення оптимального рівня норми заощаджень:

$$c = (1-s)y = f(k) - sf(k) \quad (6)$$

у рівноважному стані:

$$sf(k) = (n+g+\delta)k,$$

остаточна функція має вигляд:

$$c(k) = f(k) - (n + g + \delta)k \quad (7)$$

З урахуванням того, що k залежить від норми заощаджень, умова максимуму питомого споживання по s має вигляд:

$$c'(s) = [f'(k) - (n + g + \delta)]k = 0 \quad (8)$$

Відповідно:

$$f'(k) = n + g + \delta \quad (9)$$

Тоді як в стаціонарному стані:

$$sf(k) = (n + g + \delta)k \quad (10)$$

З огляду на ці дві умови оптимуму:

$$sf(k) = f'(k)k \text{ або: } s = f'(k)k / f(k) = \varepsilon(f/k) = \alpha \quad (11),$$

де α - параметр однорідної виробничої функції Кобба - Дугласа.

Моделі спрямовані на забезпечення взаємозв'язку «інвестиції - сукупний дохід». Відповідно до даних моделей, існує взаємозв'язок між рівнем інвестицій, сукупним доходом та випуском продукції. У зв'язку з цим,

важливим завданням є оцінка впливу сукупного доходу на рівень інвестицій. Доведено, що зростання попиту сприяє активізації інвестиційних процесів, залученню додаткових інвестицій що стимулює економічне зростання значно більше ніж зміна обсягу попиту.

Багатофакторна модель економічного зростання «виробнича функція» Чарльза Кобба і Пола Дугласа. Виробнича функція Чарльза Кобба і Пола Дугласа дозволяє оцінити за рахунок яких джерел забезпечуватиметься макроекономічна стабільність та приріст економічного зростання. Зокрема, капіталу, природних ресурсів, тощо.

1.3. Циклічність економічного розвитку

Розвиток економіки здійснюється циклічно. Це знаходить своє вираження в певній закономірності чергування періодів економічного розвитку. Зазначені чергування називаються економічними циклами.

Економічна теорія виділяє ряд циклів економічного розвитку: цикли Кондратьєва (від 40 до 60 років); цикли Жугляра (8-12 років), цикли Китчина (3-4 роки).

Виходячи з динаміки та тенденцій економічної циклічності з кінця XIX століття виділяються такі довгі хвилі [92]:

- I. Підвищувальна хвиля з 1787-1794 років до 1810-1817 років
Понижуюча хвиля з 1810-1817 років до 1844-1851 років
- II. Підвищувальна хвиля з 1844-1851 років до 1870-1875 років
Понижуюча хвиля з 1870-1875 років до 1890-1896 років
- III. Підвищувальна хвиля з 1890-1896 років до 1914-1920 років
Понижуюча хвиля з 1914-1920 років до 1936-1940 років
- IV. Підвищувальна хвиля з 1936-1940 років до 1966-1971 років
Понижуюча хвиля з 1966-1971 років до 1980-1985 років
- V. Підвищувальна хвиля з 1980-1985 років до 2000-2007 років
Понижуюча хвиля з 2000-2007 років до 2020-2025 років прогноз

VI. Підвищувальна хвиля з 2020-2025 років до 2042-2048 років прогноз

Понижуюча хвиля з 2042-2048 років до 2060-2065 років прогноз

VII. Підвищувальна хвиля з 2060-2065 років до 2082-2087 років прогноз

Понижуюча хвиля з 2082-2087 років до 2101-2106 років прогноз

До фаз економічного циклу належать: спад, депресія, поживавлення, підйом (бум) (рис. 1.3.1.).

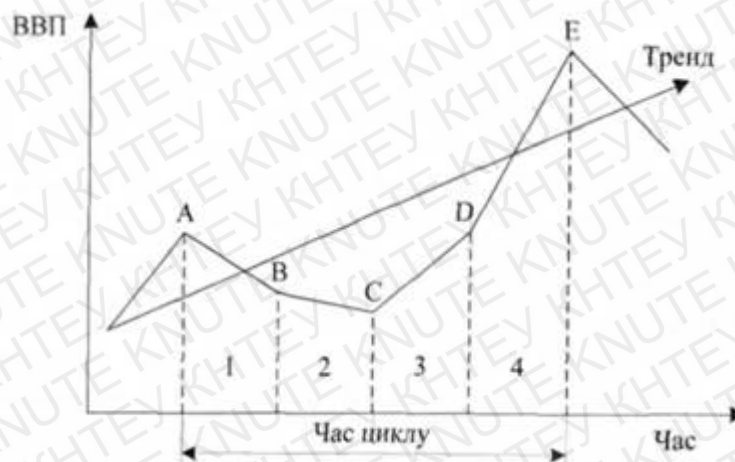

Рис. 1.3.1. Фази економічного циклу

Джерело: розроблено автором

Спад - завершує попередній цикл та характеризується значним рівнем зменшення виробленої продукції, збільшенням відсоткових ставок за кредитними ресурсами. Депресія довгостроковий, динамічний спад, що характеризується руйнівним впливом на економічний розвиток, обсяг виробництва у стані депресії є мінімальним. Поживавлення – характеризується незначним зростанням обсягу виробництва, активізацією процесу оновлення основного капіталу. Підйом (бум) – характеризується значними темпами економічного зростання і досягненням рівня повної зайнятості.

За рівнем тривалості розрізняють такі види економічних циклів: короткострокові (3-5 років); середньострокові (15-25 років); довгострокові (45-60 років). За сферами розрізняють торгові, промислові, тощо.

У економічній літературі існують різні підходи щодо причин циклічності економічного розвитку. Відповідно до «кредитно-грошової теорії», причина

циклічності економічного розвитку полягає у недостатньому рівні дієвості грошово-кредитної політики; згідно «психологічної теорії» причини полягають у втраті суб'єктів господарювання та домогосподарств переконання в стійкості свого економічного становища; згідно «інвестиційної теорії» причини полягають в амплітуді коливань обсягів капітальних вкладень.

На даний час, широкого поширення набули дві теорії циклічності економічного розвитку: «теорія недоспоживання» і «теорія диспропорціональності».

Теорія недоспоживання розроблена швейцарським економістом Ж. Сімонді. Відповідно до даної теорії, депресії виникають в зв'язку з тим, що вагома частина доходів спрямовується на заощадження, тоді як на споживчі товари витрачається незначний рівень доходів. Значний рівень заощаджень на думку Ж. Сімонді домогосподарств та суб'єктів господарювання порушує економічну рівновагу. Причина значного рівня заощаджень полягає в недосконалості механізму розподілу та перерозподілу доходів. Основна частина заощаджень припадає на домогосподарства та суб'єкти господарювання, які отримують значний дохід. Зростання цін та зниження платоспроможного попиту спонукає до зростання рівня нереалізованих товарів. В результаті виникає перевиробництво товарів, що і активізує процеси порушення економічної стабільності.

Відповідно до теорії «диспропорціональності» фінансово-економічні кризові процеси властиві ринковій системі господарювання, оскільки вона характеризується значним рівнем стихійності розвитку, багатоаспектними взаємозв'язками між економічними суб'єктами, тощо. На думку, представників даної теорії кризові процеси в першу чергу виникають в галузях, що виробляють товари тривалого користування.

Таким чином, державна економічна політика як динамічна система, що розвивається у залежності від суспільних потреб має задіяти з урахуванням досвіду як країн з розвинутою так і трансформаційною економікою відповідні регуляторні механізми та інструменти. Серед основних функцій економічної

політики регуляторна є основною, оскільки впливає на результати прояву інших функцій. Функціональне призначення державної економічної політики є продуктом еволюції ролі та значення функцій держави в суспільному розвитку, у залежності від показників реальної економіки доцільним є коригування завдань державної економічної політики, механізмів та інструментів для їх досягнення, що сприятиме забезпеченню дієвого впливу на суспільні процеси. Основу державної економічної політики складають її стратегічні напрями та завдання, що визначають розміри і пропорції фінансових ресурсів, які централізуються державою. Вагомими завданнями державної економічної політики є створення умов для макроекономічної стабілізації економіки, сприяння її структурній перебудові та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

РОЗДІЛ II.

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

2.1. Чинники, що визначають динаміку економічного розвитку

Чинники, що визначають динаміку економічного розвитку - це явища і процеси, які сприяють активізації виробництва, підвищення його ефективності. За способом впливу на економічний розвиток розрізняють прямі чинники які безпосередньо визначають рівень здатності до економічного зростання та непрямі чинники, які впливають на перетворення цієї здатності в дійсність. До прямих чинників належать: зміна чисельності трудових ресурсів; підвищення якісного рівня людського потенціалу; зміна обсягу та якісного складу основного капіталу; удосконалення технології виробництва; активізація ділової активності. До непрямих чинників належать: зміна рівня монополізації ринків; зменшення цін на ресурси; зниження рівня податкового навантаження; зменшення відсоткових ставок за кредитними ресурсами; розвиток кредитного ринку.

Разом з цим, економічний розвиток країн як з розвинутою так і трансформаційною економікою визначається: рівнем природних ресурсів в кількісному і якісному аспектах; якісним складом та кількістю трудових ресурсів; обсягом основних виробничих фондів; рівнем розвитку наукових технологій; рівнем ефективності використання ресурсів; дієвістю механізмів розподілу та перерозподілу ресурсів, тощо.

До чинників які впливають на попит належать: дієвість реклами; тенденції моди; очікування споживачів; рівень доступності товарів і послуг; рівень доходів населення; кількість покупців; ціни на взаємозамінні товари. При незмінних цінах на певний товар, чинники, що визначають попит називаються неціновими детермінантами попиту.

Рівень економічного розвитку виступає як результат дії економічних і неекономічних чинників. До останніх належать: військово-політичні, географічні, кліматичні, національні, демографічні, тощо.

Вагомим чинником, що визначає динаміку економічного розвитку є людський капітал. В сучасних умовах економічного розвитку України з метою дієвого застосування людського капіталу вагомим завданням є створення умов для розвитку інноваційного середовища. Система державного регулювання людського капіталу потребує удосконалення з урахуванням прогресивних методів, адаптації до екзогенних та ендегенних факторів розвитку економіки. Процеси формування і реалізації державної економічної політики мають бути спрямовані на створення інституційних передумов з метою підвищення рівня людського потенціалу, можливостей його повноцінної реалізації. Ступінь розвитку людського потенціалу залежить від сукупності його динамічних характеристик, у тому числі у сфері охорони здоров'я, освіти і науки, культури, доходів населення і рівномірності їх розподілу. Диференціація підходів до фінансового забезпечення соціальної інфраструктури, в тому числі в частині поєднання державних та ринкових методів і форм, обумовлена особливостями економічної моделі розвитку країни. Співвідношення фінансування публічних послуг формується на основі наявного попиту на них у суспільстві, рівня їх якості та соціально-економічної ефективності. Посилення дієвості фінансового регулювання людського розвитку зумовлено динамікою суспільних змін і потребує виділення достатнього обсягу коштів для фінансування галузей соціальної сфери та удосконалення її інфраструктури. Необхідними передумовами для забезпечення інтенсивного економічного зростання є відповідний ступінь розвитку освітнього і наукового потенціалу, технологічних укладів економіки, інститутів та макроекономічна стабільність[91].

З існуючих методів фінансового аналізу змін економічних ситуацій, які знаходять своє вираження в конкретних показниках, найбільш конкретним є метод, який дозволяє оцінити вплив кожного із відібраних чинників на відповідну частку приросту результативного показника. Метод

багатофакторного економічного аналізу дозволяє визначити повний вплив зміни значення кожного фактора на зміну рівня кінцевого результату шляхом множення чи зменшення кожного з факторів на величину кожного з інших факторів, яка зафіксована в проміжному стані. Саме в цьому, цей метод позитивно відрізняється від інших методів, при яких величина кожного з факторів на зміну кінцевого результату є практично універсальним внаслідок того, що придатний для обрахування необмеженої кількості факторів та ієрархічності структури їх зв'язків незалежно від характеру зміни кожного з них, а також величини зміни кінцевого результату. Застосування цього методу дає можливість значно підвищити точність та об'єктивність розрахунків.

Зв'язки між елементами, які розглядаються як чинники, мають такий вигляд:

$$y = ab,$$

де y - результативний показник,

a, b - складові цього показника - чинники його формування.

Складові формули факторного аналізу:

$$y(a) = \Delta a (b + b/a);$$

$$y(b) = \Delta b (a + a/2).$$

Перевагою цього методу є те, що перший з двох чинників, який розраховується, в першу чергу, не відволікає, як це має місце в індексному аналізі, «на себе» основну частку. Застосування цього підходу дозволяє визначити кількісний вплив кожного з чинників (a та b) на кінцевий результат (y), що не відокремлює пряму дію кожного з чинників, а додатково враховує взаємодіючий вплив цих чинників. При цьому із збільшенням діапазону зміни коливань рівнів чинників та зростання їх кількості питома вага спільного впливу дії цих чинників на кінцевий результат підвищується.

2.2. Інституційне забезпечення економічного розвитку держави

Питання інституційного забезпечення економічного розвитку держави є пріоритетними та важливими як для країн з трансформаційною так і розвинутою економікою. Відповідно до теорії Д. Норта поняття “інституції” охоплює будь-які види обмежень, створені для спрямування людської взаємодії в певному напрямі. Інституційні обмеження охоплюють як заборону індивідам щось робити, так і умови, за яких іноді їм дозволяється здійснювати певні види діяльності. Відповідно Д. Норт доводить, що “інституції – це творіння людей, тому їх розвивають і змінюють також люди. Формою ж прояву інституцій є інститути [48].

В Україні як в самостійній державі приділяється вагома увага питанням розвитку інституційно-правового середовища; удосконалення інституційної підтримки врядування шляхом розвитку взаємозв'язків між органами державного управління, розбудови інституцій державного та місцевого управління; удосконалення інституційно-правового забезпечення використання ресурсного потенціалу; створення умов для розвитку інституційно-правового підґрунтя з метою удосконалення механізму співпраці між територіальними громадами; тощо.

Доцільно відмітити, що вагому роль в інституційному забезпеченні економічного розвитку в Україні відіграє Рада регіонального розвитку. Основними завданнями Ради є: сприяння налагодженню ефективної взаємодії державних органів щодо удосконалення державного будівництва, напрацювання новітніх підходів у сфері регіонального розвитку; вироблення узгодженої позиції щодо соціально-економічного та гуманітарного розвитку регіонів, механізмів подолання диспропорцій розвитку територій, ефективного використання економічного потенціалу регіонів, підвищення їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності; підготовка пропозицій щодо напрямів, пріоритетів та механізмів проведення адміністративно-територіальної реформи, формування ефективного місцевого самоврядування та

територіальної організації влади з урахуванням стандартів Європейської хартії місцевого самоврядування, реалізації регіональної державної політики у сфері кадрового забезпечення державного управління в регіонах та законодавчого врегулювання цих питань; напрацювання оптимальних шляхів подальшого розвитку політично і економічно дієздатного місцевого самоврядування; підготовка пропозицій щодо визначення першочергових заходів щодо впровадження європейських демократичних стандартів у сфері територіальної організації місцевого самоврядування, оптимізації співпраці територіальних громад з державою, а також забезпечення їх взаємної відповідальності за комплексний розвиток територій; сприяння врахуванню інтересів регіонів і специфіки розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць у проектах нормативно-правових актів з питань регіональної політики, проектах загальнодержавних та інших державних цільових програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку та охорони довкілля; вивчення міжнародного досвіду в сфері інноваційних стратегій територіального розвитку та здійснення заходів щодо його практичної реалізації; моніторинг стану виконання актів Президента України з питань державної регіональної політики та підготовка пропозицій щодо підвищення рівня виконавської дисципліни; аналіз законодавства України з питань регіонального розвитку, місцевого самоврядування та територіальної організації влади, підготовка пропозицій щодо його удосконалення; організація роботи щодо формування складу делегації України в Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи [75].

В 2001 році затверджено Концепцію державної регіональної політики. Відповідно до якої визначено основною метою державної регіональної політики створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на

основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дієвості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування [77].

Відповідно до Закону України “Про засади державної регіональної політики” визначено, що інституційне забезпечення державної регіональної політики здійснюється за посередництвом: спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань регіональної політики; повноважень Кабінету Міністрів України у сфері державної регіональної політики – Міжвідомчої координаційної комісії з питань регіонального розвитку; агенцій регіонального розвитку[25].

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року визначено завдання та інструменти для розв’язання соціальних проблем, підвищення рівня економічного потенціалу територій, продуктивності їх економіки, прибутковості бізнесу та доходів населення і, як наслідок, створення умов для загального підвищення соціальних стандартів, якості життя та розвитку бізнес-середовища. Разом з цим, обґрунтовано, що така взаємозалежність потребує визначення та запровадження дієвого фіскального механізму та механізму перерозподілу, в іншому разі існує реальна загроза надмірної поляризації та зростання диспропорцій між економічно розвинутими містами та рештою території країни. Важливим фактором забезпечення економічного розвитку в Україні відповідно до даної Стратегії визначено посилення ролі інституційного, соціального та економічного середовища на регіональному та місцевому рівні для економічного зростання територій та підвищення рівня добробуту населення, що відповідно вимагає еволюції інституційної моделі формування та реалізації державної регіональної політики, яка сприяє створенню та стійкому функціонуванню середовища, сприятливого для впровадження місцевих та регіональних ініціатив. Обґрунтовано, що інституційна модель владних повноважень повинна передбачати можливість здійснення деконцентрації та децентралізації

державних повноважень — їх передачу на місцевий рівень (або навпаки) в процесі динамічних змін умов регіонального розвитку [64].

Доцільно відмітити, що відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україні надається інституційна допомога щодо: координації та розбудови інституційної спроможності; розбудови інституційної спроможності представників українських органів виконавчої влади, місцевих органів влади, недержавних установ та академічних закладів через створення професійних мереж та системних тренінгів з питань регіонального розвитку; підтримки фінансування регіональної політики в Україні, зокрема упровадження проєктів, спрямованих на виконання програм регіонального і місцевого розвитку в регіонах, відібраних згідно з визначеними критеріями, що відповідають найкращим стандартам політики регіонального розвитку [74].

Разом з цим, вагомими завданнями, на даний час, в Україні є підвищення дієвості законодавчого забезпечення у даній сфері; удосконалення системи інституцій, які здійснюють реалізацію завдань державної економічної політики; удосконалення взаємозв'язків між органами державного управління та більш дієвий розподіл повноважень між органами влади різних рівнів. Необхідним є створення прозорого інституційного забезпечення, що сприятиме підвищенню відповідальності органів державного управління.

2.3. Формування та реалізація економічної політики держави

Економічна політика визначає принципи державного втручання в економічні процеси. Процес формування та реалізації економічної політики держави здійснюється під впливом значного спектру екзогенних та ендегенних факторів. З метою вироблення економічної стратегії вагоме значення має забезпечення об'єктивної оцінки досягнень у вирішенні соціально-економічних проблем, їх причин, а також наявних можливостей, ресурсів для подальшого соціально-економічного розвитку країн. Залежно від фази в якій знаходиться національна економіка, формується тип економічної політики.

Пропозиції щодо пріоритетних напрямів економічної політики готує центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну економічну політику та подає їх на розгляд центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної економічної політики у відповідній сфері, який у встановленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України. Підготовка пропозицій щодо пріоритетних напрямів економічної політики здійснюються у рамках державних цільових програм у відповідній сфері, що розробляються відповідно до законів України «Про пріоритетні напрями розвитку певної галузі» та «Про державні цільові програми. Підготовка пропозицій щодо формування та реалізації економічної політики держави здійснюється із залученням Національної академії наук України, національних галузевих академій наук України, вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів. Подані центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної економічної політики пропозиції пріоритетних напрямів та їх обґрунтування схвалюються Кабінетом Міністрів України і подаються на розгляд Верховної Ради України. Порядок підготовки пропозицій щодо пріоритетних напрямів економічної політики затверджується Кабінетом Міністрів України [50].

Відповідно до Господарського кодексу України основними напрямками економічної політики, що визначаються державою є: структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі народного господарства, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу; інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких

визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним; амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних виробничих і невикористаних фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі; політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатокласової економічної системи шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур; цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін; антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки; бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері міжбюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу; податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів

господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів; грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення народного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки; валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання; зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника [15].

Доцільно відмітити, що становлення України як самостійної держави відбувалось в складних умовах. Перед країною ставилися завдання подолання структурних диспропорцій, притаманних плановій системі господарювання, орієнтації на інноваційний шлях розвитку, що визначило особливості економічної політики держави.

В жовтні 1991 року розроблено «Основні напрями економічної політики в умовах незалежності», в яких передбачалася структурна перебудова вітчизняного господарства. Відповідно до даних напрямів вперше передбачено здійснення контролю органами державного управління за формуванням економічної структури, прийняттям рішень щодо розміщення нових виробничих потужностей, реконструкції та переоснащення діючих підприємств усіх галузей промисловості [49].

У березні 1992 року розроблено Постанову ВРУ «Про основу національної економічної політики України», яка визначила особливості здійснення процесів роздержавлення та приватизації, структурну перебудову і модернізацію промисловості[66].

У 1993 році розроблені «Основні напрями економічної політики України в умовах незалежності». Відповідно до даних напрямів визначено, що структурна перебудова народного господарства потребує проведення обґрунтованої, ефективної економічної політики, визначення пріоритетів у спрямуванні інвестицій, забезпечення їх ефективного використання з високими кінцевими результатами [69].

До основних особливостей економічної політики 1994-1999 років належить реалізація завдань щодо цінової лібералізації як запоруки подолання надмірного адміністративного управління в минулі роки та прискорення процесів приватизації.

У лютому 2000 році розроблено Послання Президента України до Верховної Ради України "Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія соціальної та економічної політики на 2000-2004 роки". Відповідно до якого визначено підсумки реалізації програми радикальних реформ, окресленої у Посланнях Президента України на відповідні роки. В Посланні обґрунтована група чинників, які негативно вплинули на процес соціально-економічних перетворень у минулі роки: надзвичайно складні стартові умови. Зокрема, у 1994 році падіння ВВП склало 23 %, промислового виробництва - 27 %, сільського господарства - 17%. Значний рівень інфляції (1993 рік - 10256 %); недосконалі політичні відносини; недостатня послідовність у здійсненні реформ [61].

До пріоритетів стратегії розвитку країни на 2000-2004 роки віднесено: утвердження механізмів, які мають забезпечити надійні гарантії остаточної стабілізації економіки та утворення необхідних передумов її прискореного зростання зі щорічними темпами росту ВВП на рівні 6 - 7%; реалізація державної політики, спрямованої на структурну перебудову промисловості та розвиток інноваційної моделі економічного зростання, утвердження України як високотехнологічної держави; адаптація підприємств АПК до умов ринкової інфраструктури, зміцнення їх фінансового стану. Утвердження України як держави з високоефективним експортоспроможним сільським господарством;

глибока перебудова соціальної сфери з орієнтацією на якісне відтворення людського капіталу; зростання інтелектуального потенціалу нації та реалізація науково-технологічних інновацій, застосування яких істотно змінює обсяги та якість виробництва і споживання[61].

Таким чином, розробка нових механізмів стабілізації економіки передбачила необхідність: створення соціально-економічних передумов для розвитку конкурентного середовища, підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств шляхом активного використання дієвих інструментів державного регулювання динамічних соціально-економічних процесів; удосконалення механізму державного регулювання природних монополій; підвищення дієвості складових системи ціноутворення з урахуванням впливу на економічне середовище екзогенних та ендогенних факторів; створення умов для стимулювання соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць та зменшення рівня диференціації їх розвитку; розвиток системи захисту інтелектуальної власності, інститутів спільного інвестування, страхових і пенсійних фондів.

Доцільно відмітити, що дана модель економічного розвитку орієнтується переважно на ліберальні підходи, які передбачають посилення державного регулювання економічних процесів шляхом реформування стратегічних галузей, застосування дієвих механізмів та інструментів стимулювання економічного зростання, розробки інноваційної моделі розвитку вітчизняної економіки.

Наступним вагомим документом, який визначив стратегічні завдання соціально-економічного розвитку України на 2002 - 2011 роки стало Послання Президента України до Верховної Ради України "Європейський вибір". Відповідно до даного Послання вперше здійснено критичний аналіз теоретичних підходів до реформування системи державного регулювання економіки, які застосовувалися в Україні в попередні роки під значним впливом міжнародних фінансових організацій. Основними завданнями визначено: побудову конкурентоспроможної економіки на основі розвитку інвестиційної

діяльності, заохочення спрямування фінансових, технологічних та організаційних ресурсів на інноваційні цілі; формування національної інноваційної системи і на цій основі загальнодержавна переорієнтація на науково-технологічний варіант економічного зростання [60].

Для реалізації цих завдань передбачалося забезпечити: детінізацію економіки, легалізацію тіньових доходів і капіталів; створення національної інноваційної системи як основи для загальнодержавної переорієнтації на науково-технологічний варіант економічного зростання; розробку проекту Стратегії та моделі інноваційного розвитку економіки України на 2007–2015 роки; інтенсифікацію процесів інтеграції науки та виробництва; розвиток державного та приватного секторів інноваційно орієнтованої науки; розробку та запровадження механізмів «матеріалізації» інтелектуального капіталу; посилення державної підтримки інноваційних процесів; створення та розвиток інноваційної інфраструктури виробництва і розвитку підприємництва; запровадження механізму акумулювання вільних коштів, зокрема у венчурних фондах; створення системи страхування інноваційних ризиків; забезпечення розробки і реалізації проектів створення технопарків, які б стали центрами інноваційного зростання в регіонах країни; стимулювання спрямування приватних інвестицій в наукові дослідження та розробки; забезпечення реалізації прав власності на інтелектуальний капітал; підвищення частки інноваційної продукції та збільшення обсягів надання високотехнологічних послуг; посилення інвестиційної активності населення та забезпечення гарантованого захисту їх заощаджень; спрощення доступу підприємств до довгострокових кредитів, зниження процентних ставок, створення інститутів довгострокового кредитування; активізацію ресурсного потенціалу регіонів, забезпечення їх науково-технічного та інноваційного розвитку; подолання депресивності територій; розробку довгострокових стратегій соціально-економічного розвитку регіонів[60].

Наступна програма діяльності уряду "Послідовність, ефективність, відповідальність" була затверджена у березні 2004 року і формувалася в умовах

досить високих темпів економічного зростання, ця програма також зосереджувала увагу на удосконаленні інструментарію інноваційної моделі розвитку економіки[67].

Програма діяльності уряду на 2005 рік "Назустріч людям" готувалася вже на зовсім інших засадах, ніж попередні урядові програми і передбачила надмірну у порівняно з наявними можливостями соціалізацію бюджету. Головним завданням цієї програми визначено забезпечення реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку України шляхом: узгодження стратегічних цілей і пріоритетів розвитку держави та регіонів, забезпечення стабільності та прогнозованості відносин між центральними і місцевими органами виконавчої влади щодо розвитку територій; сприяння створенню інститутів спільного інвестування - корпоративних та пайових інвестиційних фондів; удосконалення умов інноваційної діяльності, опрацювання механізму державного замовлення на впровадження у виробництво пріоритетних інновацій; забезпечення розвитку інноваційних структур - технопарків, технополісів, технологічних інкубаторів, венчурних фірм та інших форм об'єднання зусиль науки, освіти, виробництва і фінансового капіталу; залучення в процес інвестування лідерів світового високотехнологічного бізнесу на основі поліпшення інвестиційного клімату; створення інституту трансферу технологій з науково-технічного сектора в промисловість, формування інфраструктури інноваційної взаємодії для розвитку кооперативних відносин між бізнесом (виробництвом) та державним науково-технічним сектором; створення умов для розвитку процесів поширення технологій з метою технологічного переоснащення виробництва; сприяння розвитку ринку іпотечного кредитування. Крім того, програмою передбачалося встановлення жорсткого контролю за витрачанням державних коштів шляхом скорочення зайвих, насамперед дублюючих управлінських структур; призначення в органи державної та місцевої виконавчої влади порядних та чесних професіоналів; встановлення жорсткого контролю за витратами державних службовців, проведення аналізу задекларованих доходів; притягнення до відповідальності

корумпованих державних службовців та звільнення їх у зв'язку з цим із займаних посад [70].

У 2008 році розроблена Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків», яка побудована на принципах утвердження об'єднувальної національної ідеї, патріотизму, чесності та відкритості політичних процесів, професіоналізму та ефективності у прийнятті рішень [69].

У 2010 році розроблена Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" відповідно до якої визначено необхідність забезпечення сталого економічного розвитку шляхом: стабілізації державного бюджету; реформування податкової системи; розвитку фінансового сектору; реформування міжбюджетних відносин [77].

У 2015 році розроблено стратегію сталого розвитку "Україна - 2020". Основною метою стратегії визначено, провадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі. Відповідно до Плану пріоритетних дій Уряду на 2016-2018 роки економічна політика України спрямована на поліпшенні всіх аспектів життя громадян шляхом досягнення економічного зростання, ефективного врядування, розвитку людського капіталу, верховенства права і боротьби з корупцією тощо. Кінцевою метою виконання даних планів є забезпечення зростання рівня життя громадян і підвищення його якості в результаті сталого економічного розвитку. Також, передбачено продовження структурних реформ щодо подальшого спрощення умов для ведення бізнесу, розвитку сучасної інфраструктури та реформування державної служби[76].

Таким чином, впродовж становлення України як самостійної держави економічна політика носить переважно тактичний характер та спрямована на виконання поточних завдань, виконання функцій перерозподілу та стабілізації, тому в умовах економічних перетворень доцільним є переорієнтація економічної політики та активізація її регуляторної функції, формування

стратегічного характеру регулювання економічних процесів на основі дієвої моделі державного управління. Державна економічна політика спрямована на розвиток суспільства повинна враховувати необхідну переорієнтацію економіки на переважно ендогенні чинники забезпечення економічного зростання. При цьому вагомим завданням є розробка обґрунтованої стратегії економічного розвитку та визначення дієвих механізмів її реалізації. Удосконалення підходів щодо реалізації державної економічної політики сприятиме динамічній збалансованості процесу перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві.

РОЗДІЛ III.

СТРАТЕГІЧНІ ПРОГРАМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми економічного розвитку України та шляхи їх вирішення

Аналіз та оцінка стратегічних завдань, що ставилися перед Україною в процесі її становлення як незалежної держави свідчить про їх спрямування на активізацію процесів науково-технологічного розвитку, здійснення структурних перетворень, визначення дієвих механізмів та інструментів формування інноваційної моделі розвитку економіки, посилення уваги до людського потенціалу. До пріоритетних галузей та напрямів діяльності відносились ті, які становлять підґрунтя для розвитку 5 і 6 технологічних укладів.

Продовження військового конфлікту на сході України, на даний час, впровадження торговельних обмежень Російською Федерацією, несприятливі світові ціни на товарних ринках вітчизняного експорту є вагомими викликами для розвитку вітчизняної економіки. Разом з цим, на даний час не реалізовано багато стратегічних завдань, зокрема щодо побудови ефективної національної інноваційної системи.

Відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2017 - 2021 роки» від 18 жовтня 2017 р. № 980 вагомими завданнями визначено: освоєння нових технологій удосконалення енергетичних мереж та обладнання з урахуванням намірів їх гармонізації з енергетичною системою країн ЄС; освоєння нових технологій створення енергогенеруючих потужностей на основі когенераційних установок; освоєння нових технологій отримання альтернативних видів палива; освоєння нових технологій отримання та накопичення енергії з відновлюваних джерел; освоєння нових технологій енергоефективного спалювання різних видів палива; освоєння нових технологій використання теплових насосів; розроблення агрегатів і систем нового покоління для швидкісного та високошвидкісного залізничного транспорту;

розвиток транспортної логістики, розроблення та впровадження інтелектуальних та цифрових систем; створення нових поколінь техніки і технологій в авіа-, судно- та ракетно-космічній галузі; розвиток систем навігації та керування авіаційною, корабельною і ракетною технікою [62].

Згідно Постанови КМУ «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки» від 28.12.2016 № 1056 до основних завдань віднесено: освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки; освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій; технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [63].

Також до сучасних негативних ключових тенденцій розвитку вітчизняної економіки доцільно віднести: розширення негативного сальдо торгівлі товарами; високі темпи зростання внутрішніх виробничих цін; зростання цін на нафту та природний газ; посилення політики протекціонізму з боку США; більш жорстка монетарна політика ФРС; недовиконання дохідної частини державного бюджету; погіршення умов залучення коштів на зовнішніх ринках; збільшення видатків на обслуговування та погашення боргових зобов'язань; високі інфляційні та девальваційні очікування на фоні необхідності погашення значних обсягів зовнішніх зобов'язань; значна виробнича інфляція; високі інфляційні та девальваційні очікування на фоні необхідності погашення значних обсягів зовнішніх зобов'язань; зменшення реальних обсягів

споживання сектору загальнодержавного управління; розширення присутності імпорتنих товарів на внутрішньому ринку продовольчих товарів; зростання частки імпорتنих товарів у структурі роздрібної торгівлі продовольчими товарами; скорочення виробництва у галузях «бюджетного» спрямування (зокрема, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування та охорона здоров'я та надання соціальної допомоги); погіршення торгівельного сальдо на фоні зростання імпорту більшими темпами, ніж експорту; зростання питомої ваги товарів з низьким ступенем переробки у структурі експорту товарів (зокрема, чорних металів); збільшення надходжень від оплати праці за балансом первинних доходів, що може свідчити про посилення міграційних процесів та послаблення трудового потенціалу в країні (Додаток А-Л).

До зовнішніх умов впливу на розвиток вітчизняної економіки належать: продовження обмеження на виробництва сталі (з 16 березня до 14 листопада 2018 року) на підприємствах, розташованих на території міського округу Таншань провінції Хебей формує високу цінову кон'юнктуру на ринку чорних металів; несприятливі погодні умови на початку 2018 року для врожаю зернових у низці регіонів світу формують позитивну динаміку на ринку пшениці та кукурудзи, в той же час на світовому ринку залізної руди спостерігається низхідний тренд на фоні збільшення пропозиції з боку Австралії та Бразилії; зниження видобутку нафти країнами ОПЕК та посилення геополітичної напруги на близькому Сході (військовий конфлікт в Ємені) формують висхідний тренд на ринку нафти (з 66,6 дол. США за барель нафти марки Brent станом на 29.12.2017 до 75 дол. США станом на 13.07.2018).

Разом з цим, відповідно до прогнозу соціально-економічного розвитку України у 2018 році очікується прискорення зростання реального ВВП порівняно з минулим роком на рівні 3 %. За 2 квартали 2018 року всі галузі реального сектору економіки, крім вантажного транспорту продемонстрували зростання. Найбільше зростання спостерігалось у промисловості – 2,6 % та внутрішній торгівлі: оптова торгівля - 4,8 %, роздрібна – 6,1% .

Зростання ВВП складає 3,1 % за підсумком I кварталу 2018 року проти 2,8 % за відповідний період попереднього року. Не дивлячись на висхідну позитивну динаміку ключового макроекономічного показника, у поточному році економіка не досягне докризового рівня ВВП 2013 року. Так, обсяг вітчизняної економіки у 2018 році у порівняних цінах становитиме 91,1 % вітчизняної економіки 2013 року. За прогнозними оцінками Міністерства фінансів України, вітчизняна економіка повернеться до докризового рівня 2013 року лише у 2021 році (рис. 3.1.1.).

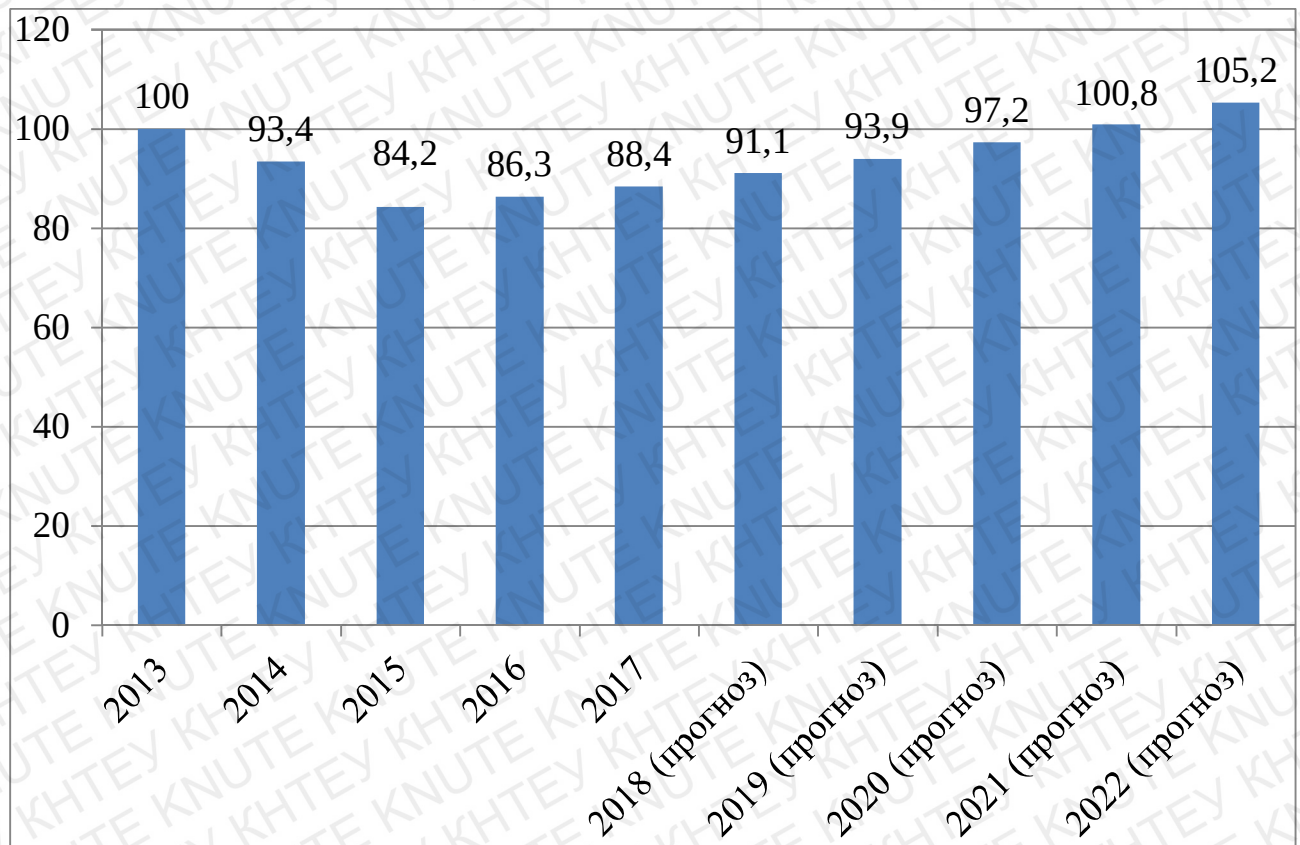

Рис.3.1.1. Динаміка реального ВВП у 2013-2022 роках, %
Джерело: розроблено автором за даними [52].

Не зважаючи на незначний рівень відновлення виробничої активності, ринок праці демонструє ознаки відновлення. Так, у 2017 році рівень реальної заробітної плати майже досягнув докризового рівня та становить 96,9 % від рівня 2013 року (рис.3.1.2.).

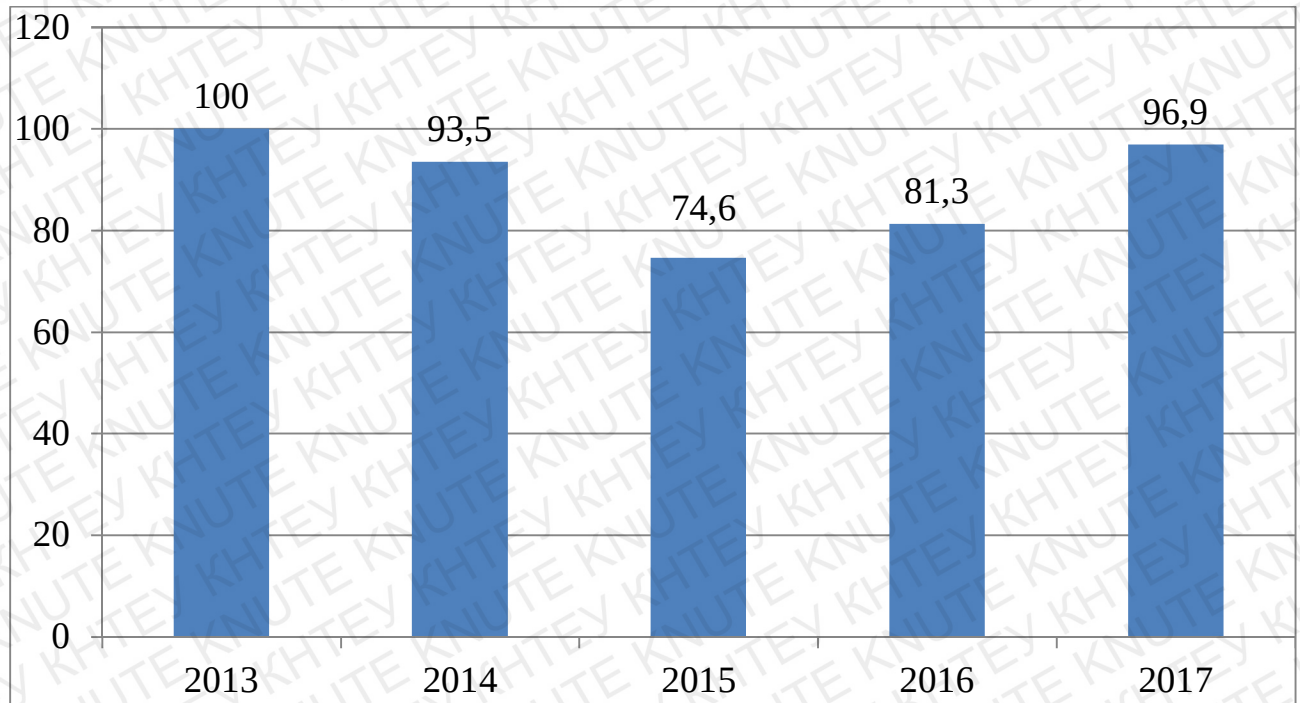

Рис.3.1.2. Динаміка реальної заробітної плати у 2013-2017 роках, %
Джерело: розроблено автором за даними [52].

Невідповідність між динамікою виробництва та реальною заробітною платою певною мірою зумовлена процесами детінізації в країні. Так, за оцінками експертів у 2017 році рівень тіньової економіки становив 31 % тоді як у 2016 році 35 % (рис.3.1.3.).

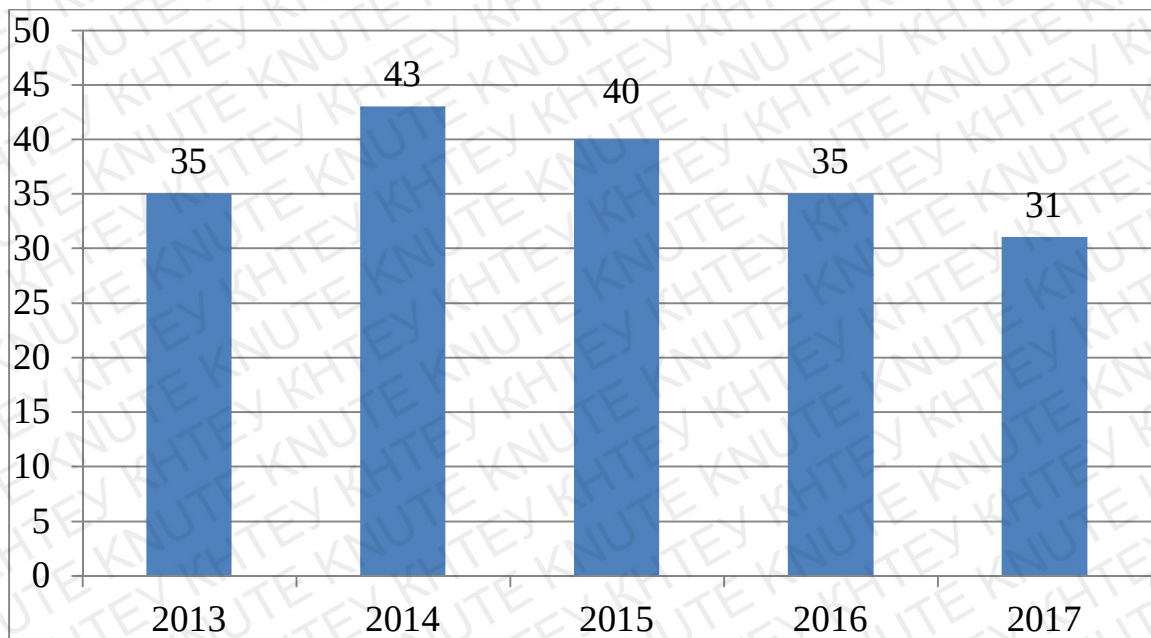

Рис.3.1.3. Динаміка рівня тіньової економіки у % до ВВП, за 2013-2017 роки
Джерело: розроблено автором за даними [52].

За останні роки спостерігається зростання обсягу капітальних інвестицій на 44 %. Зокрема, у I кварталі 2018 року обсяг капітальних інвестицій збільшився на 37,4 % проти 21,4 % відповідного періоду попереднього року (рис.3.1.4.).

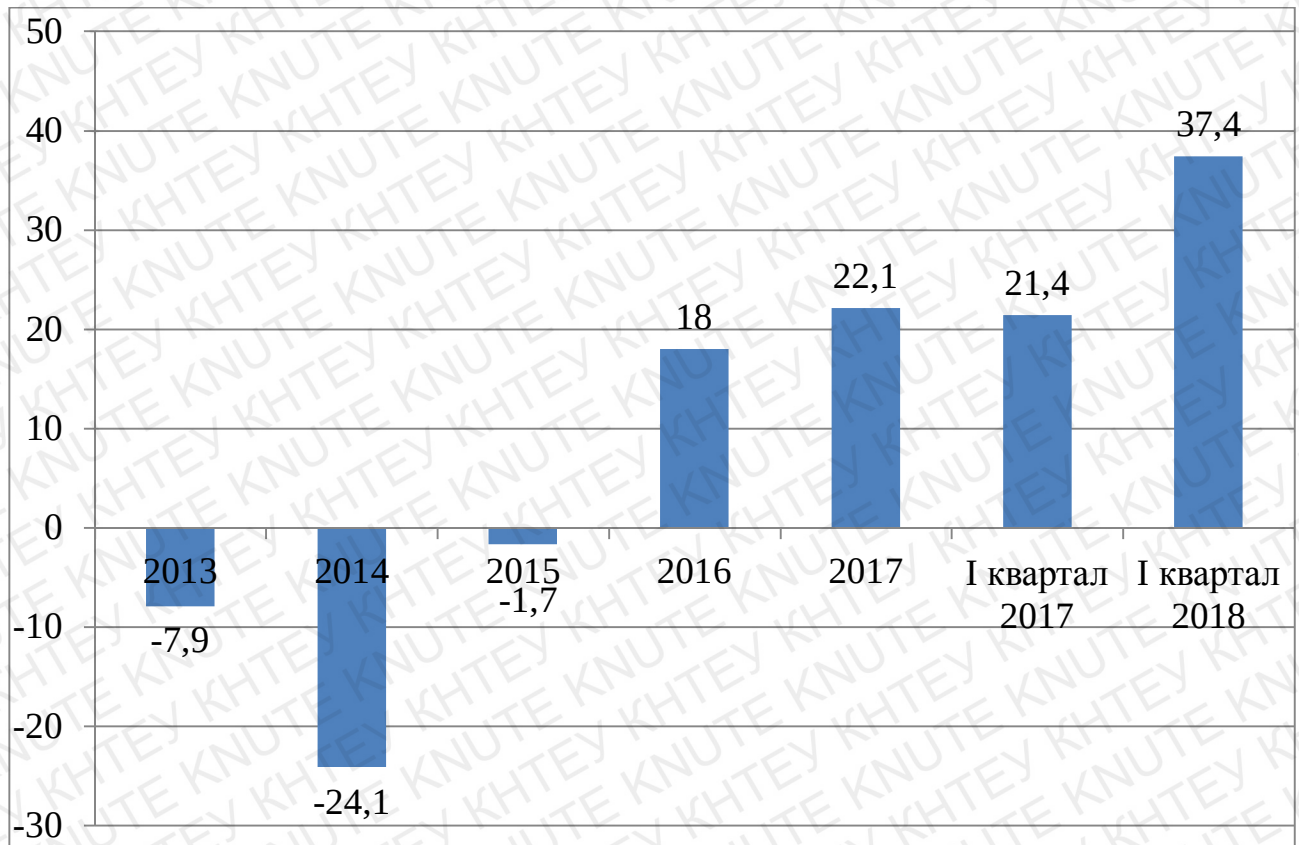

Рис.3.1.4. Динаміка індексу капітальних інвестицій у % до відповідного періоду попереднього року

Джерело: розроблено автором за даними [52].

Доцільно відмітити, що за підсумками 5 місяців 2018 року профіцит зведеного бюджету становив 14,6 млрд. грн.: 23,8 млрд. грн. профіцит місцевих бюджетів та 9,2 млрд. грн. дефіцит державного бюджету. Збільшення частки капітальних видатків у загальній структурі видатків зведеного бюджету становило 1,1 відсоткових пункти до 4,8 % (рис.3.1.5.).

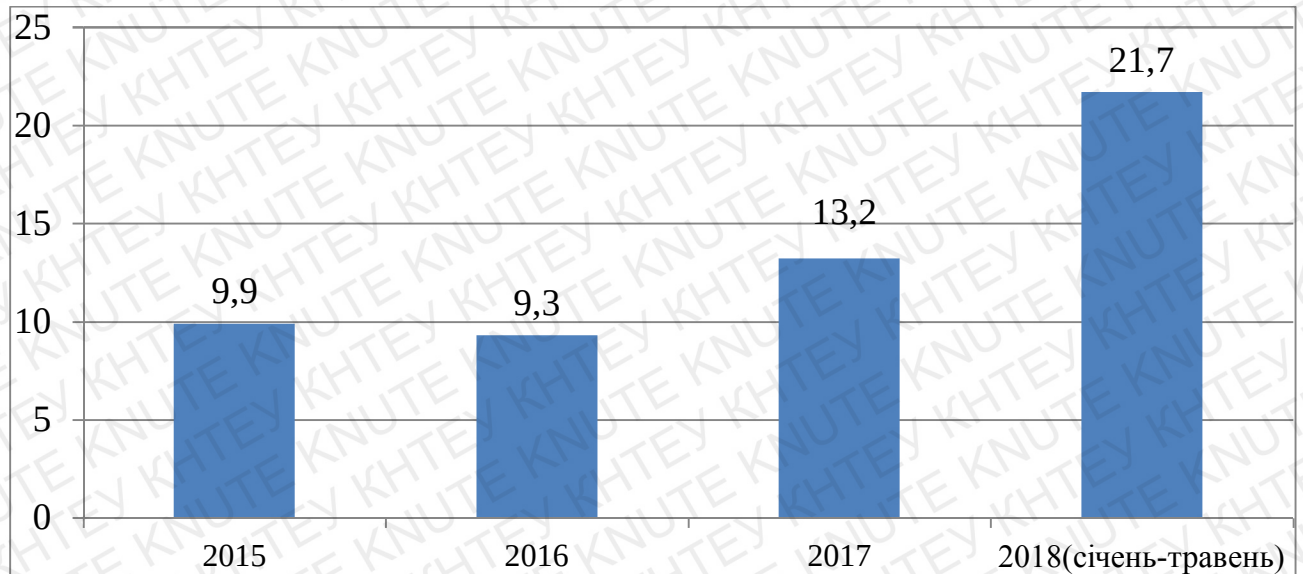

Рис.3.1.5. Динаміка капітальних видатків зведеного бюджету, млрд.грн.
Джерело: розроблено автором за даними [52].

При цьому за відповідний період обсяг видатків на обслуговування боргових зобов'язань збільшився на 9,8 % та склав 51,2 млрд. грн. Погашення боргових зобов'язань становило 84,9 млрд. грн. тоді як у відповідному періоді попереднього року 28,3 млрд. грн. (рис.3.1.6.).

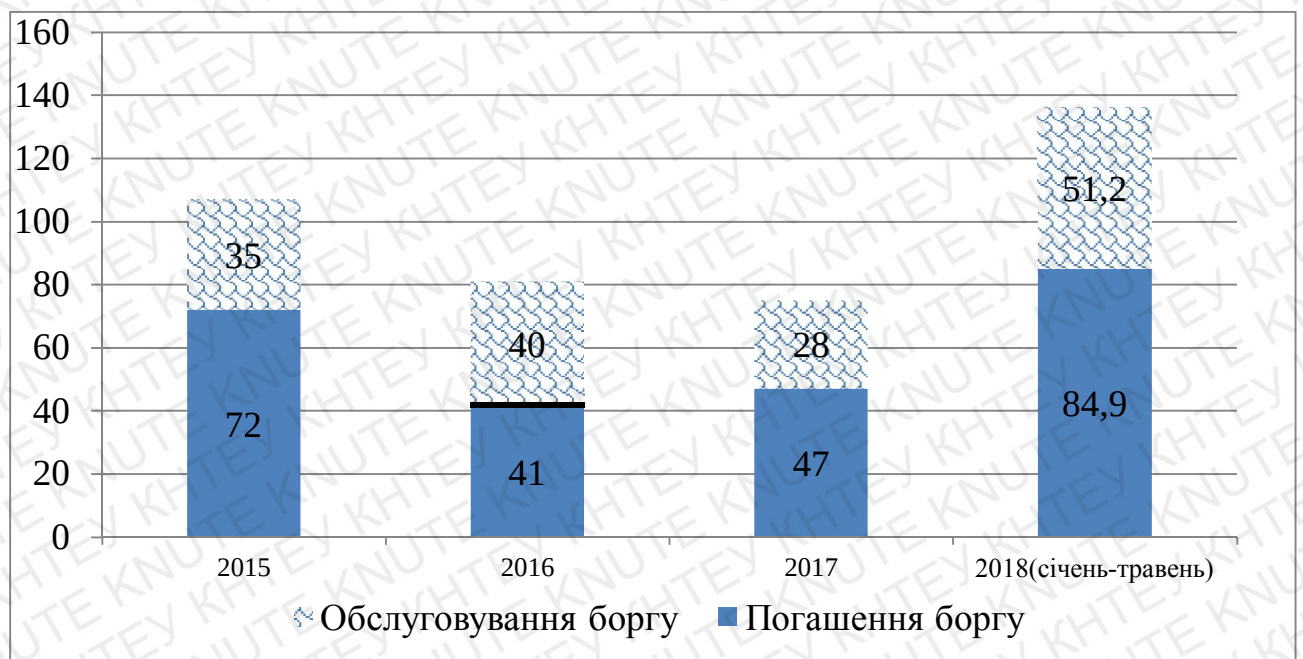

Рис.3.1.6. Динаміка обслуговування та погашення боргу у 2015-2018 роках,
млрд.грн.

Джерело: розроблено автором за даними [52].

З метою нівелювання інфляційних ризиків та повернення до цінового таргету Національний банк України у 2018 році тричі підвищував облікову ставку – з 26 січня з 14,5 % до 16 %, з 2 березня до 17 %, з 13 липня до 17,5 %. Таким чином, виходячи із дії каналів монетарної трансмісії, лаговий ефект від підвищення облікової ставки слід очікувати наприкінці року.

Разом з цим, збереження сприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури та сезонне покращення девальваційних тенденцій сформувало ревальваційну динаміку курсу гривні починаючи з лютого. Зокрема на 4,8 % з червня 2018 року до грудня 2017 року.

Підвищення рівня жорсткості монетарної політики у поєднанні із ревальваційним трендом курсу гривні сформувало уповільнення зростання споживчої інфляції до 9,9 % у червні поточного року у річному розрахунку проти 15,6 % у відповідному періоді попереднього року. Не зважаючи на уповільнення темпів інфляції, вона залишається на високому рівні та формується переважно за рахунок небазової інфляції (у червні її зростання становило близько 11,1 % проти 9 % зростання базової інфляції). Найбільше зростання цін за агрегованими складовими ІСЦ спостерігалось у групі «алкогольні напої та тютюнові вироби» - 19,4 %, «ресторани та готелі» - 16,4 %, «освіта» - 15,2 %, «продукти харчування та безалкогольні напої» та «транспорт» по 13,7 %.

Зростання вартості гривневого ресурсу через збільшення облікової ставки Національного банку України та відсоткових ставок за депозитами з 8,6 % у грудні 2017 року до 10,2 % у травні 2018 року на фоні зростання доходів населення зумовило збільшення обсягу депозитів резидентів на 7,9 %.

Важливо відмітити, що не дивлячись на збільшення обсягу депозитів у банківській системі, більше 81% у структурі депозитів за строками розміщення займають депозити «на вимогу» та із терміном розміщення до 1 року, що є короткостроковим ресурсом комерційних банків та стримує розвиток довгострокового кредитування та розвиток інвестиційної активності в країні.

Вперше, починаючи з 2015 року, обсяги нових кредитів виданих резидентам зростають 5 місяців поспіль у розрахунку травень 2018 року до відповідного

періоду попереднього року - зростання на 8,4 %, що є найвищим, починаючи з квітня 2015 року показником. Зазначене зростання відбувається навіть на фоні збільшення вартості кредитів (середньозважена ставка у травні 2018 року становила 17 % проти 14,7 % у відповідному періоді попереднього року). Спостерігається зростання кінцевих споживчих витрат, яке забезпечується за рахунок споживання домогосподарств (зростання на 5,6 % у розрахунку I квартал 2018 року до відповідного періоду попереднього року). Споживання населення підтримується значним зростанням реальної заробітної плати та покращенням споживчих настроїв (індекс споживчих настроїв у травні 2018 року порівняно із відповідним періодом попереднього року збільшився з 58 пунктів до 62,9 пунктів). При цьому, сектор споживання сектору ЗДУ за підсумком I кварталу 2018 року продемонстрував скорочення на 1,4 % після двох поспіль кварталів зростання.

Підвищення мінімальної заробітної плати на фоні покращення фінансового стану підприємств зумовило зростання реальної заробітної плати на 14,1 % (у розрахунку травень до травня минулого року). Частка працівників, які отримують заробітну плату більше 6000 грн., збільшилась з 36 % у березні 2017 року до 48 % у березні 2018 року. Розширення виробничої активності сформувало додатковий попит на ринку праці, що зумовило зменшення рівня безробіття з 10,1 % у I кварталі 2017 року до 9,7 % у I кварталі 2018 року.

Також, спостерігається зростання валового нагромадження основного капіталу. За підсумком I кварталу валове нагромадження основного капіталу збільшилось на 17 % порівняно з відповідним періодом попереднього року. Зазначене відбувалось у зв'язку із збільшенням прибутку підприємств та покращення ділових очікувань.

Основним джерелом інвестиційної активності в країні залишається прибуток підприємств. Так, у I кварталі 2018 року загальний обсяг прибутку, отриманого підприємствами, становив 177,5 млрд. грн. порівняно з 157 млрд. грн. прибутку за відповідний період попереднього року. Крім того, за підсумком I кварталу 2018 року спостерігаються найвищі ділові очікування підприємств починаючи з II кварталу 2011 року. За даними Національного банку України,

індекс ділових очікувань підприємств на наступні 12 місяців дорівнює 120,6 %. Пожвавлення ділової активності очікують компанії всіх видів економічної діяльності. Кожне третє з опитаних підприємств очікує зростання обсягів виробництва, і ще 50 % компаній вважають, що обсяг виробництва в країні залишиться на поточному рівні. Крім того, відмічається підвищення оцінок щодо поточного фінансово-економічного стану підприємств.

Номінальне зростання як експорту, так і імпорту товарів та послуг зумовлено, в першу чергу, збільшенням світових цін. В той же час, у реальному вимірі спостерігалось скорочення показників торгівлі. Так, за даними системи національних рахунків, фізичний обсяг експорту товарів та послуг скоротився на 9,9 % за підсумком I кварталу 2018 року (скорочення на 0,9 % за відповідний період попереднього року), імпорту товарів та послуг зменшився на 5,4 % проти зростання на 5,4 % відповідно.

За підсумком січня-травня 2018 року спостерігалось зростання промислового виробництва на 2,6 %. Зокрема, найвищими темпами зростало виробництво товарів інвестиційного спрямування на 7,3 % та споживчих товарів тривалого використання на 4,7 %.

На відміну від попереднього року, у поточному році спостерігається позитивна динаміка добувної промисловості на 2 % за підсумком січня-травня 2018 року, що було викликано як суто економічними чинниками, зокрема, зростання виробництва у металургії на 1,6 % та виробництві електроенергії на 5,6 % так і статистичним чинником низькою базою порівняння минулого року. За підсумком січня-травня 2018 року зростання роздрібної торгівлі становило 6,1 %. Зростання роздрібної торгівлі на фоні активізації виробничої діяльності сформувало позитивну динаміку оптової торгівлі на рівні 4,8 %.

Не дивлячись на зростання споживчого попиту, за підсумком січня-травня 2018 року спостерігалось скорочення виробництва галузей, орієнтованих на задоволення попиту населення. Зокрема, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів скоротилось на 2,7 %. Зазначене частково пояснюється збільшенням частки імпортової продукції у структурі роздрібної торгівлі

продовольчими товарами з 17,7 % у I кварталі 2017 року до 19 % у I кварталі 2018 року. Найбільші темпи зростання у сфері послуг спостерігались у фінансовій та страховій діяльності – на 9,7 % за підсумком I кварталу 2018 року та у галузі інформація та телекомунікації – на 4,9 %.

Таким чином, забезпечення макроекономічної стабільності та прискорення економічного зростання передбачає удосконалення інституційного середовища інноваційного розвитку територій; активізації зусиль органів державного управління щодо створення інноваційних технологій, залучення додаткових фінансових ресурсів для проведення наукових розробок на основі державно-приватного партнерства; удосконалення інституційного забезпечення інноваційного розвитку територій; координації складових економічної політики, що передбачає підвищення ефективності діючих і формування нових фінансово-економічних інструментів.

В умовах економічних перетворень державна економічна політика має формуватися на основі фіскальних обмежень у сфері державних фінансів, зокрема щодо частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через бюджетну систему, рівня державного боргу та бюджетного дефіциту, створення умов для розвитку конкурентного середовища та мінімізації ризиків у даній сфері; ефективного та раціонального використання державних фінансових ресурсів; створення дієвих механізмів для реалізації стратегічних програм соціально-економічного розвитку країни.

3.2. Вплив глобалізаційних чинників на економічну політику держави

На даний час вітчизняна економічна система зазнає вагомого впливу глобалізаційних процесів, що проявляється як у нових можливостях так і загрозах.

Глобалізація розглядається як: інтеграція ринків, націй-держав і технологій, що дозволяє індивідуумам, корпораціям, націям–державам досягати будь-якої точки світу швидше, глибше і дешевше, ніж раніше [110, с.9];

постійний процес розвитку капіталістичного способу виробництва, який, долаючи межі часу й простору, наприкінці XX століття перетворює світову економіку в глобальну, з новою інфраструктурою, створюваною інформаційними й комунікаційними технологіями [27, с. 354]; зростаючий ступінь інтеграції країн у всьому світі, вона обумовлена, насамперед, торговельними й фінансовими потоками, а також рухом робочої сили й технологій через міжнародні кордони [65].

Разом з цим, глобалізація є багатоаспектним та багатогранним динамічним процесом, що проявляється у різних формах: розвиток світового виробництва; інтернаціоналізація світового обміну; поглиблення міжнародного поділу праці; розвиток нових зв'язків між країнами.

Забезпечення економічного розвитку країни передбачає її входження у світову економічну систему з врахуванням принципів вільної торгівлі, відкритості економіки, рівноправності та взаємної вигоди у співробітництві. Вагомим етапом інтеграції України в світовий простір є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка визначила особливості поступового економічного та політичного зближення відповідних країн.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС була підписана в два етапи. На першому етапі, в березні 2014 року підписано політичну частину Угоди та Заключний акт саміту: преамбулу; 1 статтю; Загальні принципи, Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики; Інституційні, загальні та прикінцеві положення. В червні 2014 року підписано економічну частину Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: Юстиція, свобода та безпека; Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею; Економічне та галузеве співробітництво; Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством. Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС була здійснена 16 вересня 2014 року.

Таким чином, вплив глобалізаційних чинників на економічну політику держави залежить від ступеня взаємозв'язку національної економіки зі світовою

економікою. Процес глобалізації є динамічним, багатоаспектним та багатогранним питанням. Під впливом значного спектру чинників кожна країна в процесі інтеграції у світовий економічний простір визначає свої стратегічні завдання враховуючи свої конкурентні переваги. В Україні вагомими питаннями, на даний час, є обґрунтування дієвих механізмів реалізації національної стратегії входження в процеси економічної глобалізації.

Удосконалення державної економічної політики має здійснюватися комплексно з урахуванням взаємозв'язків її складових. Важливими завданнями є: запровадження принципів, методів і інструментів які застосовуються в розвинених країнах, що сприятиме формуванню економічної стратегії з врахуванням потреб розвитку суспільства. Інститут державної економічної політики має визначати правила дотримання засад її розробки та реалізації; принципи на яких базуються економічні відносини та механізми, які забезпечують виконання поставлених завдань. З позиції інституціоналізму державна економічна політика формує норми і обмеження економічної поведінки, умови взаємовідносин, розвитку стратегій взаємодії учасників економічних відносин.

3.3. Пріоритети економічного розвитку України

В умовах економічних перетворень пріоритетними завданнями економічної політики України є: створення умов для макроекономічної стабілізації економіки, сприяння її структурній перебудові та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

Відповідно до Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" за вектором розвитку передбачено реалізувати значний спектр реформ та програм: дерегуляція та розвиток підприємництва; розробка та реалізація Програм розвитку малого та середнього бізнесу, участі в транс'європейських мережах, розвитку українського експорту, енергоефективності, залучення інвестицій; проведення податкової реформи та реформ захисту економічної конкуренції,

корпоративного права, фінансового сектору, ринку капіталу, сфери трудових відносин, транспортної інфраструктури, телекомунікаційної інфраструктури, державної митної справи та інтеграція в митну спільноту Європейського Союзу, монетарної політики, енергетики, сільського господарства та рибальства, житлово-комунального господарства, статистики, дипломатичної служби; здійснення державних закупівель, державного фінансового контролю та бюджетних відносин, державної служби та оптимізація системи державних органів, управління державною власністю; земельної реформи[76].

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року вагомими завданнями є: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, що полягає у створенні оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, що передбачає: виконання насамперед завдань і здійснення заходів, спрямованих на вирішення актуальних проблемних питань Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, недопущення поглиблення регіональних диспропорцій у доступі населення насамперед до базових соціальних, комунальних, адміністративних, транспортних, інформаційних та інших послуг, створення умов для співробітництва регіонів; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку, що передбачає створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики — механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, що сприятиме розв'язанню проблем регіонів, вимагає насамперед децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях[64].

Вирішення зазначених завдань передбачає: створення умов для перетворення вітчизняної економіки на висококонкурентну, зменшення рівня державного втручання в економічні процеси, посилення ділової активності, удосконалення механізмів фінансування стратегічних галузей. Зазначене передбачає удосконалення інституційного забезпечення у даній сфері, зменшення рівня концентрації і монополізації певних ринків товарів і послуг; удосконалення механізмів підтримки середнього підприємництва з боку держави та розвиток державно-приватного партнерства; створення умов для розвитку галузей орієнтованих на експорт сировини.

Вагомим завданням є удосконалення механізму управління державним сектором економіки. Оскільки він надає можливість здійснювати вплив на економічні відносини, перерозподіляти необхідні фінансові ресурси для забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Вагомими передумовами удосконалення механізму управління державним сектором економіки є розробка дієвих принципів та обґрунтованих підходів щодо складових фінансового механізму з врахуванням динамічності та циклічності економічних процесів.

На даному етапі, важливим є оцінка інституційних умов розвитку державного сектору економіки за допомогою якісних індикаторів, підвищення рівня ефективності управління об'єктами державної власності, перегляду принципів управління державним майном та удосконалення державного фінансового контролю за діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору. Удосконалення інституційних умов розвитку державного сектору економіки сприятиме підвищенню ефективності використання державного майна, що є передумовою поліпшення інвестиційного клімату. Важливим завданням при цьому є врахуванням світових стандартів та проведення інвентаризації об'єктів державної власності [43].

Важливим завданням є уведення виваженої системи протекціонізму, яка буде відповідати принципам паритетності у відносинах з країнами-партнерами, економічної ефективності при витрачанні бюджетних коштів, надання

преференцій та пріоритетності у розвитку національного виробництва. Насамперед необхідна адаптація вітчизняного законодавства до країн-учасниць міжнародної торгівлі, нарощування обсягів виробництва та виготовлення продукції належної якості з метою утворення повноцінного конкурентного середовища на міжнародній арені. На сучасному етапі розвитку системи державних закупівель товарів виникла потреба в удосконаленні підходів до оцінки конкурсних пропозицій за рахунок визначення і систематизації критеріїв та впровадження бальної системи оцінки. Розрахунок індивідуальних коефіцієнтів ваги критеріїв, зокрема якості продукції, повноти постачання та її комплектності дасть змогу об'єктивно врахувати задані параметри та знівелювати можливість упередженої оцінки через формування певного діапазону відповідності. [46, 47].

Таким чином, державна економічна політика повинна формуватися на основі обґрунтованих наукових засадах. Вагомим завданням є розробка нових наукових підходів щодо механізмів реалізації стратегічних завдань економічної політики. Пріоритетні завдання економічної політики мають бути спрямовані на зменшення нерівномірності ринкового механізму розподілу фінансових ресурсів. Розбудова інституту державної економічної політики, що включає визначення норм, інституцій, притаманних умовам трансформаційного процесу сприятиме вирішенню проблем, які існують у економічній сфері. Державна економічна політика має створювати інституційні умови функціонування економічної моделі у суспільстві, яка ґрунтується на правилах, нормах, організаційних структурах, які у сукупності здійснюють дієвий вплив на економічне зростання, сприяють підвищенню рівня добробуту громадян.

Вагомим завданням, на даному етапі, є удосконалення інституційного забезпечення економічного розвитку, що сприятиме взаємоузгодженню складових економічної системи. Удосконалення державної економічної політики передбачає розробку системи показників оцінки її ефективності, що надасть можливість для внесення необхідних інституційних змін у економічне середовище.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження розкриття теоретичних та удосконалення методологічних засад формування і реалізації державної політики економічного розвитку України зроблено наступні висновки:

1. Державна економічна політика як динамічна система, що розвивається у залежності від суспільних потреб має задіяти з урахуванням досвіду як країн з розвинутою так і трансформаційною економікою відповідні регуляторні механізми та інструменти. Серед основних функцій економічної політики регуляторна є основною, оскільки впливає на результати прояву інших функцій. Функціональне призначення державної економічної політики є продуктом еволюції ролі та значення функцій держави в суспільному розвитку, у залежності від показників реальної економіки доцільним є коригування завдань державної економічної політики, механізмів та інструментів для їх досягнення, що сприятиме забезпечення дієвого впливу на суспільні процеси.

2. Основу державної економічної політики складають її стратегічні напрями та завдання, що визначають розміри і пропорції фінансових ресурсів, які централізуються державою. Вагомими завданнями державної економічної політики є створення умов для макроекономічної стабілізації економіки, сприяння її структурній перебудові та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

3. Впродовж становлення України як самостійної держави економічна політика носить переважно тактичний характер та спрямована на виконання поточних завдань, виконання функцій перерозподілу та стабілізації, тому в умовах економічних перетворень доцільним є переорієнтація економічної політики та активізація її регуляторної функції, формування стратегічного характеру регулювання економічних процесів на основі дієвої моделі державного управління.

4. Державна економічна політика спрямована на розвиток суспільства повинна враховувати необхідну переорієнтацію економіки на переважно ендогенні чинники забезпечення економічного зростання. При цьому, вагомим

завданням є розробка обґрунтованої стратегії економічного розвитку та визначення дієвих механізмів її реалізації. Доведено, що регулююча функція державної економічної політики є комплексною та поєднує стимулюючі і регулюючі складові.

5. Вагомим джерелом реалізації стратегічних напрямів державної економічної політики в умовах економічних перетворень мають стати видатки розвитку як державного так і місцевих бюджетів. Пріоритетні завдання економічної політики мають бути спрямовані на зменшення нерівномірності ринкового механізму розподілу фінансових ресурсів.

6. Розбудова інституту державної економічної політики, що включає визначення норм, інституцій, притаманних умовам трансформаційного процесу сприятиме вирішенню проблем, які існують у економічній сфері. Державна економічна політика має створювати інституційні умови функціонування економічної моделі у суспільстві, яка ґрунтується на правилах, нормах, організаційних структурах, які у сукупності здійснюють дієвий вплив на економічне зростання, сприяють підвищенню рівня добробуту громадян.

7. Вагомим завданням на даному етапі є удосконалення інституційного забезпечення економічного розвитку, що сприятиме взаємоузгодженню складових економічної системи. Удосконалення державної економічної політики передбачає розробку системи показників оцінки її ефективності, що надасть можливість для внесення необхідних інституційних змін у економічне середовище.

8. Удосконалення державної економічної політики має здійснюватися комплексно з урахуванням взаємозв'язків її складових. Необхідним є запровадження принципів, методів і інструментів які застосовуються в розвинених країнах, що сприятиме формуванню економічної стратегії з врахуванням потреб розвитку суспільства.

9. Інститут державної економічної політики має визначати правила дотримання засад її розробки та реалізації; принципи на яких базуються економічні відносини та механізми, які забезпечують виконання поставлених

завдань. З позиції інституціоналізму державна економічна політика формує норми і обмеження економічної поведінки, умови взаємовідносин, розвитку стратегій взаємодії учасників економічних відносин.

10. До сучасних негативних ключових тенденцій розвитку вітчизняної економіки доцільно віднести: розширення негативного сальдо торгівлі товарами; високі темпи зростання внутрішніх виробничих цін; зростання цін на нафту та природний газ; недовиконання дохідної частини державного бюджету; погіршення умов залучення коштів на зовнішніх ринках; збільшення видатків на обслуговування та погашення боргових зобов'язань; високі інфляційні та девальваційні очікування на фоні необхідності погашення значних обсягів зовнішніх зобов'язань; значна виробнича інфляція; високі інфляційні та девальваційні очікування на фоні необхідності погашення значних обсягів зовнішніх зобов'язань; зменшення реальних обсягів споживання сектору загальнодержавного управління; розширення присутності імпорتنих товарів на внутрішньому ринку продовольчих товарів; зростання частки імпорتنих товарів у структурі роздрібно торгівлі продовольчими товарами; скорочення виробництва у галузях «бюджетного» спрямування; погіршення торгівельного сальдо на фоні зростання імпорту більшими темпами, ніж експорту; зростання питомої ваги товарів з низьким ступенем переробки у структурі експорту товарів; збільшення надходжень від оплати праці за балансом первинних доходів, що може свідчити про посилення міграційних процесів та послаблення трудового потенціалу в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкин Л. И. Избранные труды: в 4 т. / Л. И. Абалкин. – М. : Экономика. – Т. 4: В поисках новой стратегии. – 2000. – 798 с.
2. Андрущенко В. Л. Орієнтири вітчизняної фінансової думки // В.Л. Андрущенко // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 3–11.
3. Андрущенко В. Л. Фінансова думка Заходу в ХХ століття (теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів) : Монографія. – Львів: Каменяр, 2000. – 303 с.
4. Афанасьев М. Модернизация государственных финансов / М. Афанасьев, И. Кривоногов. – 2-е изд. – М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007. – 439 с.
5. Б'юкенен Дж. М. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави: Пер. з англ. / Дж. М. Б'юкенен, Р. А. Масгрейв – К. : Вид. Дім «КМ Академія», 2004. – 175 с.
6. Бояр А. О. Трансформація бюджетної моделі ЄС в умовах глобальної фінансової турбулентності: монографія. Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". Луцьк: Вежа-Друк, 2014. 254 с.
7. Буковецкий А. И. Введение в финансовую науку. Львів: [б.и.], 1929. 432 с.
8. Вільна енциклопедія. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org>
9. Вольчик В. В. Группы интересов и качество экономических институтов / В. В. Вольчик, И. В. Бережной // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2007. – Т. 5. – № 2. – С. 57–66.
10. Вольчик В. В. Иерархия институтов в рамках хозяйственного порядка / В. В. Вольчик, И. В. Бережной // Terra Economicus. – 2009. – Т. 7. – № 2. – С. 65–73.

- 11.Гайдай Т. В. Институтция как инструмент институционального экономического анализа / Т. В. Гайдай // Экономическая теория. – 2006. – №2. – С. 53–64.
- 12.Геєць В.М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / В.М. Геєць, В.П. Александрова, Т.І. Артьомова, Ю.М. Бажал та ін. – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003. – 1034 с.
- 13.Геєць В.М. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: економіка знань – модернізаційний проект України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко, Б.Є. Кваснюк та ін. – Фенікс, 2007. – 544 с.
- 14.Головінов О.М. Державний сектор сучасної економіки: теоретико-методологічний аспект / О. М. Головінов ; М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. — Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. — 396 с.
- 15.Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
- 16.Гранберг А.Г. Оптимизация территориальных пропорций народного хозяйства. М.: Экономика, 1973. – 248 с.
- 17.Гриценко А. А. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований: монография / А. А. Гриценко. – К. : Форт, 2008. – 928 с.
- 18.Грязнова А. Г. Экономическая теория национальной экономики и мирового хозяйства (политическая экономия) / А. Г. Грязнова, Т. В. Чечелева. – М. : Финансовая академия при правительстве РФ, 1997. – 312 с.
- 19.Гуменюк В., Зарембо К., Білоус А. Фінансова перспектива ЄС на 2014–2018 роки: способи впливу (звіт). – 2010. – лютий. – 29 с.
- 20.Гусейнова А. А. Эволюция теоретических взглядов на финансовую политику / А. А. Гусейнова // Наука и бизнес: пути развития. – 2012. – № 5 (11). – С. 81–84.

21. Гэлбрейт Джон Кеннет. Новое индустриальное общество. Избранное / Дж.К. Гэлбрейт. – М.: Эксмо, 2008. – 1200 с.
22. Даниленко А.І. Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в Україні: проблеми та шляхи посилення взаємозв'язку : монографія / [А.І. Даниленко, А.А. Гриценко, В.В. Зимовець та ін.] ; за ред. А.І. Даниленка ; НАН України ; Ін-т екон. та прогноз. – К., 2010. – 456 с.
23. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов та ін. ; за аг. Ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
24. Економіка праці та соціально-трудові відносини / Є.П. Качан, О.П. Дяків, В.М. Островецький та ін. ; За ред. Є.П. Качана. – К.: Знання, 2008. – 407 с.
25. Закону України “Про засади державної регіональної політики” від 05.02.2015 №156-VIII. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
26. Запатріна І.В. Бюджет розвитку у контексті забезпечення економічного зростання в Україні / І.В. Запатріна // Економіка і прогнозування. – 2007. – №3. – С. 43-55.
27. Кастельс М. Інформаційні технології, глобалізація та соціальний розвиток / М. Кастельс // Соціальна глобалістика/ за наук. ред.: Е. А. Афоніна, В. Д. Бондаренка, А. Ю. Мартинова. – К. : Освіта України, 2011. 422 с.
28. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – М.: Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
29. Колодко Гж.В. Від ідеології неолібералізму до нового прагматизму / Гж.В. Колодко // Економіка України. – 2010. – №9. – С. 7-15.
30. Конкуренція в Україні. Аналітична доповідь щодо стану, тенденцій і проблем розвитку економічної конкуренції в Україні у 2000 – 2005 роках. – К.: Антимонопольний комітет України, Центр комплексних досліджень з питань антимонопольної політики, Державна установа Інститут

економіки та прогнозування Національної академії наук України, 2006. – 40 с.

31. Костусєв О. Конкуренція в Україні: міф чи реальність? / О. Костусєв // Дзеркало тижня. – 2006. – № 25 (604). – С. 8.
32. Лагутін В.Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці : Монографія / В.Д Лагутін. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 248 с.
33. Лагутін В.Д. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки : Монографія / За заг. ред. В.Д. Лагутіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 308 с.
34. Лагутін В.Д. Конкуренція і конкурентна політика: категорії та поняття / В.Д. Лагутін, О.О. Бакалінська, О.В. Вертелева та ін. за заг. ред. В.Д.Лагутіна. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 320 с.
35. Лисяк Л.В. Бюджетна політика держави в умовах фінансової глобалізації / Л.В. Лисяк // Вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1 (24). – С. 15-20.
36. Людський капітал: пріоритети модернізації суспільства у контексті поліпшення якості життя населення : монографія / Д.П. Мельничук. – Житомир: Полісся, 2015. – 564 с.
37. Мазаракі А. А., Волосович С. В. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2016. № 1. С. 5–23.
38. Мазаракі А.А. Внутрішня торгівля в Україні: економічні умови ефективного розвитку / А.А. Мазаракі, І.О. Бланк, Л.О. Лігоненко та ін. // Київ. нац. торг.-екон. ун-т. / А.А. Мазаракі (ред.) – К. : КНТЕУ, 2006. – 194 с.
39. Мазаракі А.А. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі: монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – К.: Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 470 с.
40. Мазаракі А.А. Торговельне підприємство: стратегія, політика,

- конкурентоспроможність: монографія / А.А. Мазаракі, Д.М. Пшеслінський, І.В. Смолін. – К.: Київ.нац. торг.-еко. ун-т, 2010. – 384 с.
- 41.Мазаракі А.А., Мельник Т.М. Економіка України в умовах кризи. Вісник КНТЕУ. 2010. № 4. С. 5–14.
 - 42.Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: КНТЕУ, 2018. 364 с.
 - 43.Макогон І.І. Інституційні засади розвитку фінансового механізму управління державним сектором економіки / І.І. Макогон // Бізнес-Інформ – 2016. – № 1. – С. 262–166.
 - 44.Миняйло А.И. Проблемы регулирования государственных закупок в Украине / А.И. Миняйло, В.П. Миняйло // Финансовый директор. – 2007. – №10(62). – С. 5-10.
 - 45.Миняйло А.И. Фискальная политика / А.И. Миняйло, В.П. Миняйло // Финансовый директор. – 2008. – №9(73). – С. 40-46.
 - 46.Миняйло О.І. Проблеми державних закупівель в Україні та шляхи їх подолання / О.І. Миняйло // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2007. – №3. – С. 101-106.
 - 47.Миняйло О.І. Фіскальна політика у системі важелів стимулювання національної економіки / О.І. Миняйло // Банківська справа. – 2008.– №4.– С. 81-94.
 - 48.Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт ; [пер. з англ. І. Дзюб]. – К. : Основи, 2000. – 198 с.
 - 49.Основні напрями економічної політики в умовах незалежності від 09.02.1993 №14-93. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698%D0%B0-12>
 - 50.Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
 - 51.Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/metod_nr.htm

- 52.Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>
53. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/NR/NR0.htm>
- 54.П'ятаченко Г.О. Становлення та розвиток фінансів України. 1917-2003 / Г.О. П'ятаченко, Л.В. Кухарець. – К.: НДФІ, 2005. – 784 с.
- 55.Панчишин С.М. Макроекономічний аналіз товарної форми виробництва : Монографія / С.М. Панчишин – Львів: Вид. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2004. – 452 с.
- 56.Пигу А. Экономическая теория благосостояния. В двух томах. Том 1 / А. Пигу // Прогресс, М.: 1985. – 512 с.
- 57.Плескач В.Л. Моделювання фінансово-економічних процесів : Монографія / В.Л. Плескач. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 428 с.
- 58.Полозенко Д.В. Фінансова політика в умовах трансформаційної економіки України / Д.В. Полозенко. – К.: НДФІ, 2008. – 392 с.
- 59.Полунеев Ю. Конкурентоспособность страны как национальная идея. [Електронний ресурс] – Режим доступу : [//http://www.zn.ua/2000/2020/49518](http://www.zn.ua/2000/2020/49518)
- 60.Послання Президента України до Верховної Ради України "Європейський вибір" від 30.04.2002 №0001100-02. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02>
61. Послання Президента України до Верховної Ради України "Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія соціальної та економічної політики на 2000-2004 роки" від 23.02.2000 №276а/2000. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/276%D0%B0/2000>
- 62.Постанова Кабінету міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого рівня на 2017 - 2021 роки» від 18 жовтня 2017 р. №980.

[Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980-2017-%D0%BF>

63.Постанова Кабінету міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки» від 28.12.2016 № 1056 .

[Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1056-2016-%D0%BF>

64.Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» від 6 серпня 2014 р. №385. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

65.Потенциал и опасности глобализации. Тематический обзор МВФ от 12.04.2000. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/rus/041200r.htm>.

66.Про основу національної економічної політики України від 24.03.1992 №2226-XII. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2226-12>

67.Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Послідовність. Ефективність. Відповідальність" від 12.03.2004 №0002120-04. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/n0002120-04>

68.Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не політиків" від 16.01.2008 №14-2008-п. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-08>

69.Програма «Основні напрями економічної політики України в умовах незалежності» від 09.02.1993 №14-93 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698%D0%B0-12>

70.Програма діяльності уряду на 2005 рік "Назустріч людям" від 04.02.2005 №2426-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-05>

- 71.Радіонова І.Ф. Модифікація класичних висновків про макроекономічне регулювання для перехідних економік / І.Ф. Радіонова // Економічна теорія. – 2006. – №1. – С. 69-79.
- 72.Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит // Антология экономической классики. В 2-х томах. Т.1. – М.: МП «ЭКОНОВ», 1991. – 475 с.
- 73.У 2010 році розроблена Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" від 12.03.2013 № 128/2013 . [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/128/2013>
- 74.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. . [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
- 75.Указ Президента України «Про Раду регіонального розвитку» від 21 квітня 2015 року № 224/2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224/2015>
- 76.Указ президента України «Про стратегію сталого розвитку "Україна - 2020" від 12.01.2015 №5/2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5/2015>
- 77.Указ Президента України Про Концепцію державної регіональної політики від 25 травня 2001 року №341/2001. . [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
- 78.Уманців Ю.М. Механізм економічної політики : Навчальний посібник / Ю.М. Уманців, О.І. Міняйло, В.І. Косик. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 436 с.
- 79.Федулова Л.І. Актуальні проблеми менеджменту в Україні / Л.І. Федулова // НАН України; Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 2005. – 320 с.

- 80.Федулова Л.І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії / Л.І. Федулова, Т.М. Корнєєва // Фінанси України. – 2009. – №10. – С. 3-17.
- 81.Федулова Л.І. Економічна природа технологій та технологічного розвитку / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2006. – №3. – С. 3-19.
- 82.Федулова Л.І. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / Л.І. Федулова, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал // НАН України; Інститут економічного прогнозування / Л.І. Федулова (ред.). – К. : Основа, 2005. – 550 с.
- 83.Федулова Л.І. Концептуальні засади державної політики розбудови економіки знань // Л.І. Федулова, Т.М. Корнєєва // Проблеми науки. – 2011. – №1. – С. 2-10.
- 84.Федулова Л.І. Концептуальні засади економіки знань / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – №2. – С. 37-59.
- 85.Федулова Л.І. Корпоративні структури в національній інноваційній системі України / Л.І. Федулова В.Л. Осецький, Ю.В. Гончаров та ін. // Інститут економіки та прогнозування НАН України / Л.І. Федулова (ред.). – К. : УкрІНТЕІ, 2007. – 812 с.
- 86.Федулова Л.І. Науково-технологічний та інноваційний процес в Україні: тенденції в кризових ситуаціях / Л.І. Федулова // Економіст. – 2011. – №1. – С. 24-27.
- 87.Федулова Л.І. Теорія та практика формування інноваційної стратегії корпоративних структур : монографія / Л.І. Федулова, О.А. Фомова // Хмельницький : [ХНУ], 2009. – 239 с.
- 88.Федулова Л.І. Технологічна готовність економіки України до нових викликів в умовах відсутності технологічної політики / Л.І. Федулова // Економіка України. – 2010. – №9. – С. 12-26.
- 89.Федулова Л.І. Технологічна політика в системі стратегії економічного розвитку / Л.І. Федулова // Економіка і прогнозування.– 2010.– №1.– С. 20-37.

- 90.Федулова Л.І. Технологічний розвиток економіки України : монографія / Л.І. Федулова. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2006. – 627 с.
- 91.Чугунов І. Державне фінансове регулювання розвитку людського потенціалу / І. Чугунов, Л. Козарезенко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2017. - № 3. - С. 116–132.
- 92.Чугунов І. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І. Чугунов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2014. - № 5. - С. 64-77
- 93.Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. М. : Прогресс, 1982. Директмедиа Паблишинг Москва, 2008, 203 с.
- 94.Allard J., Catenaro M., Vidal Jean-Pierre, Wolswijk, G. Central bank communication on fiscal policy. European Journal of Political Economy, 2013. № 30. P. 1-14.
- 95.Arjomand M., Emami K., Salimi F. Growth and Productivity; The Role of Budget Deficit in the MENA Selected Countries. Procedia Economics and Finance. 2016. № 36. P. 345-352.
- 96.Auernheimer L. Monetary Policy Rules, the Fiscal Theory of the Price Level, and (Almost) All that Jazz: In Quest of Simplicity, 2008. 32 p.
- 97.Barro R., Redlick C. Macroeconomic Effects from Government Purchases and Taxes. ADB Economics Working Paper Series, 2010. 50 p.
- 98.Bashar Omr H.M.N., Bhattacharya P., Wohar M. The cyclicity aof fiscal policy: New evidence from unobserved components approach. Journal of Macroeconomics. 2017. № 53. P. 222-234.
- 99.Bhattarai K., Trzeciakiewicz D. Macroeconomic impacts of fiscal policy shocks in the UK: A DSGE analysis. Economic Modelling. 2017. № 61. P. 321-338.
100. Biolsi C. Nonlinear effects of fiscal policy over the business cycle. Journal of Economic Dynamics and Control. 2017. № 78. P. 54-87.

101. Camous A., Gimber A. Public debt and fiscal policy traps. *Journal of Economic Dynamics and Control*. 2018. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165188918300782>
102. Cavallari L., Romano S. Fiscal policy in Europe: The importance of making it predictable. *Economic Modelling*. 2017. № 60. P. 81-97 p.
103. Cebi C. The interaction between monetary and fiscal policies in Turkey: An estimated New Keynesian DSGE model. *Economic Modelling*. 2012. № 29. P. 1258-1267.
104. Checherita-Westphal C., Rother P. The impact of high government debt on economic growth and its channels: An empirical investigation for the euro area. *European Economic Review*, Elsevier. 2012. № 56(7). P. 1392-1405.
105. Combes Jean-Louis, Minea A., Sow M. Is fiscal policy always counter-(pro-) cyclical? The role of public debt and fiscal rules. *Economic Modelling*. 2017. № 65. P. 138-146.
106. Dupaigne M., Feve P. Persistent government spending and fiscal multipliers: The investment-channel. *European Economic Review*. 2016. № 89. P. 425-453.
107. Eberhard M., Presbitero A. Public debt and growth: Heterogeneity and non-linearity. *Journal of International Economics*. 2015. № 97. P. 45-58.
108. Egert B. Public debt, economic growth and nonlinear effects: Myth or reality? *Journal of Macroeconomics*. 2015. № 43. P. 226-238.
109. Fraj S., Hamdaoui M., Maktouf S. Governance and economic growth: The role of the exchange rate regime. *International Economics*. 2018. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2110701718300453>
110. Friedman J. *Oligopoly Theory* / J. Friedman. – Cambridge, 1989. 555 p.
111. Guerguil M., Mandon P., Tapsoba R. Flexible fiscal rules and countercyclical fiscal policy. *Journal of Macroeconomics*. 2017. № 52. P. 189-220.

112. Hajaminia M., Fallahi M. Economic growth and government size in developed European countries: A panel threshold approach. *Economic Analysis and Policy*. 2018. № 58, P. 1-13.
113. Hajduchova I., Sedliačiková M., Vízslai I. Value-added Tax Impact on the State Budget Expenditures and Incomes. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 34. P. 676-681.
114. Hansen G., İmrohoroğlu S. Fiscal reform and government debt in Japan: A neoclassical perspective. *Review of Economic*. 2016. № 21. P. 201-224.
115. Harrod R.F. An Essay in Dynamic Theory // *Economic Journal*. - 1939. - Март (№ 49). - С. 14-33.
116. Hory Marie-Pierre Fiscal multipliers in Emerging Market Economies: Can we learn something from Advanced Economies? *International Economics*. 2016. № 146. P. 59-84.
117. Kameda K. Budget deficits, government debt, and long-term interest rates in Japan. *Journal of the Japanese and International Economies*. 2014. № 32. P. 105-124.
118. Kim Dong-Hyun, Wu Yi-Chen, Linc Shu-Chin Heterogeneity in the effects of government size and governance on economic growth. *Economic Modelling*. 2018. 68. P. 205-216.
119. Kuznets S. *Modern Economic Growth: Rate, Structure and Spread*. New Haven and London: Yale University Press, 1966. 529 p.
120. Mencinger J., Aristovnika A., Verbičab M. Asymmetric effects of fiscal policy in EU and OECD countries. *Economic Modelling*. 2017. № 61. P. 448-461.
121. Montes G., Luna P. Discretionary fiscal policy and disagreement in expectations about fiscal variables empirical evidence from Brazil. *Economic Modelling*. 2018. № 73. P. 100-116.
122. Nakajima T., Takahashi S. The optimum quantity of debt for Japan. *Journal of the Japanese and International Economies*. 2017. № 46. P. 17-26.

123. Onda T., Uchida Y. Human Capital, Public Debt, and Economic Growth: A Political Economy Analysis. *Journal of Macroeconomics*. 2018. № 1. P. 1-10.
124. Oprea F., Bilan I. An evaluation of the economic and financial crisis's impact on local budgetary aggregates: the Romanian case. *Procedia Economics and Finance*. 2015. № 20. P. 467-477.
125. Panizza U., Presbitero A. Public debt and economic growth: Is there a causal effect? *Journal of Macroeconomics*. 2014. № 41. P. 21-41.
126. Renshaw G. *Maths for Economics*. - New York : Oxford University Press, 2005. - P. 516–526.
127. Sakuragawa M., Hosono K. Fiscal sustainability in Japan. *Journal of the Japanese and International Economies*. 2011. № 25. P. 434-446.
128. Solow R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth // *The Quarterly Journal of Economics*. - 1956. - February Vol.70, No.1. - P. 65-94.
129. Stoilova D. Tax structure and economic growth: Evidence from the European Union. *Contaduria y Administracion*. 2017. № 62. P. 1041-1057.
130. Taylor L., Proano C., Carvalho L., Nelson B. Fiscal deficits, economic growth and government debt in the USA. *Cambridge Journal of Economics*. 2012. № 36. P. 189–204.
131. Wang L. Monetary-fiscal policy interactions under asset purchase programs: Some comparative evidence. *Economic Modelling*. 2018. № 73. P. 208-221.
132. Артемюк О. Формування та реалізація економічної політики України// Управління та адміністрування. Збірник наукових статей. - 2018. – Ч.2. – 337С.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

**Номінальний та реальний валовий внутрішній продукт,
індекс-дефлятор ВВП**

	<i>Валовий внутрішній продукт</i>		<i>Індекс-дефлятор ВВП, %</i>
	номінальний, млн. грн.	реальний, % до відповідного періоду попереднього року	
2000	176 128	х	х
2001	211 175	108,8	110,2
2002	234 138	105,3	105,3
2003	277 355	109,5	108,2
2004	357 544	111,8	115,3
2005	457 325	103,1	124,1
2006	565 018	107,6	114,9
2007	751 106	108,2	122,8
2008	990 819	102,2	129,0
2009	947 042	84,9	112,6
2010	1 120 585	104,1	113,7
2011	1 349 178	105,4	114,2
2012	1 459 096	100,2	108,0
2013	1 522 657	100,0	104,3
2014	1 586 915	93,4	115,9
2015	1 988 544	90,2	138,9
2016	2 385 367	102,4	117,1
2017	2 982 920	102,5	122,0

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток Б

Таблиця Б.1

Індекси споживчих цін

	до грудня попереднього року	до відповідного періоду попереднього року
2000	125,8	128,2
2001	106,1	112,0
2002	99,4	100,8
2003	108,2	105,2
2004	112,3	109,0
2005	110,3	113,5
2006	111,6	109,1
2007	116,6	112,8
2008	122,3	125,2
2009	112,3	115,9
2010	109,1	109,4
2011	104,6	108,0
2012	99,8	100,6
2013	100,5	99,7
2014	124,9	112,1
2015	143,3	148,7
2016	112,4	113,9
2017	113,7	114,4

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток В

Таблиця В.1

Індекси цін виробників промислової продукції

	до грудня попереднього року	до відповідного періоду попереднього року
2000	120,8	120,8
2001	100,9	108,7
2002	105,7	103,0
2003	111,1	107,6
2004	124,1	120,5
2005	109,5	116,7
2006	114,1	109,6
2007	123,3	119,5
2008	123,0	135,5
2009	114,3	106,5
2010	118,7	120,9
2011	114,2	119,0
2012	100,3	103,7
2013	101,7	99,9
2014	131,8	117,1
2015	125,4	136,0
2016	135,7	120,5
2017	116,5	126,4

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток Д

Таблиця Д.1

Індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції, %

Рік	Індекси
2000	155,8
2001	105,0
2002	87,4
2003	120,6
2004	105,7
2005	108,1
2006	102,4
2007	138,0
2008	110,3
2009	106,4
2010	130,0
2011	113,6
2012	106,8
2013	97,1
2014	124,3
2015	154,5
2016	109,0
2017	111,5

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток Е

Таблиця Е.1

**Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг),
темпи росту (зниження) промислового виробництва**

1	Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) у відпускних цінах підприємств (без ПДВ та акцизу) за період з початку року ¹ , млн.грн.	Темпи росту (зниження) промислового виробництва (у порівнянних цінах) ² , %			
		до відповідного періоду попереднього року	у тому числі:		
			добувна промис- ловість	переробна промис- ловість	постачання електроенергії, газу, пари та конд. повітря
2	3	4	5	6	
2000	182 718,3	113,2	106,4	116,6	98,2
2001	210 842,7	114,2	103,3	117,2	102,6
2002	229 634,4	107,0	102,3	108,9	101,1
2003	289 117,3	115,8	105,5	118,2	104,7
2004	400 757,1	112,5	104,1	114,6	98,9
2005	468 562,6	103,1	104,4	103,0	102,9
2006	551 729,0	106,2	105,8	106,3	106,7
2007	717 076,7	107,6	102,6	109,9	102,3
2008	917 035,5	94,8	95,7	94,0	98,2
2009	806 550,6	78,1	89,4	73,5	88,9
2010	1 065 108,2	111,2	103,7	113,9	109,5
2011	1 329 256,3	107,6	107,2	108,2	105,3
2012	1 400 680,2	99,5	101,9	98,0	102,0

1	2	3	4
2013	1 354 130,1	95,7	100,6
2014	1 428 839,1	89,9	86,3
2015	1 776 603,7	87,0	85,8
2016	2 128 866,8	102,8	99,8
2017	2 153 031,3	100,4	94,3

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток Ж

Обсяг продукції сільського господарства, індекси продукції сільського господарства

	<i>Обсяг продукції сільського господарства (у фактичних цінах), млн.грн.</i>	<i>Індекси продукції сільського господарства, (у % до відповідного періоду попереднього року)</i>	<i>Сукупний індекс виробництва</i>
	за період з початку року		до відповідного періоду
2000	54 259	109,8	109,8
2001	65 218	110,2	110,2
2002	65 253	101,2	101,2
2003	64 780	89,0	89,0
2004	83 850	119,7	119,7
2005	92 540	100,1	100,1
2006	95 730	102,5	102,5
2007	109 985	93,5	93,5
2008	152 210	117,1	117,1
2009	154 202	98,2	98,2
2010	189 405	98,5	98,5
2011	253 569	119,9	119,9
2012	261 835	95,5	95,5
2013	308 100	113,3	113,3
2014	371 189	102,2	102,2
2015	544 193	95,2	95,2
2016	631 105	106,3	106,3
2017	690 895	97,8	97,8

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток 3

Таблиця 3.1

Будівельна діяльність; транспорт; оптова й роздрібна торгівля

	Темпи росту (зниження), %				
	будівельної продукції ^{1,2}	вантажо- обороту	пасажиро- обороту	обороту підприємств оптової торгівлі	обороту роздрібної торгівлі (включаючи роздрібний товарооборот підприємств, обсяги продажу товарів на ринках та фізичними особами- підприємцями)
2000	100,4	101,6	108,8	x	x
2001	103,5	101,2	99,5	127,8	114,8
2002	94,2	104,4	107,8	106,2	116,6
2003	126,5	110,5	108,7	119,5	120,6
2004	117,2	104,9	108,4	117,5	119,9
2005	93,4	98,2	106,3	85,0	122,4
2006	109,9	104,5	102,5	113,6	126,5
2007	115,6	102,9	101,2	111,9	128,9
2008	84,2	99,4	104,3	94,0	118,1
2009	51,8	77,6	88,5	80,7	82,6
2010	94,6	106,1	100,0	100,4	109,8
2011	118,6	105,8	103,2	100,6	114,8
2012	91,7	92,4	98,7	95,6	115,0
2013	88,9	96,7	97,0	98,0	109,5
2014	79,6	89,3	88,5	85,0	91,1
2015	87,7	94,2	91,2	87,8	79,3
2016	117,4	102,6	105,3	104,9	104,0
2017	126,3	105,8	107,4	102,8	106,5

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток К

Таблиця К.1

Фінансові результати економічної діяльності

	<i>Фінансові результати (сальдо) до оподаткування за період з початку року, млн.грн.</i>	<i>Фінансові результати до оподаткування</i>			
		підприємства, які одержали прибуток		підприємства, які одержали збиток	
		млн.грн.	в % до загальної кількості підприємств	млн.грн.	в % до загальної кількості підприємств
1	2	3	4	5	6
2000	13 933,0	35 224,7	62,3	22 190,4	37,7
2001	18 740,6	38 182,0	61,8	21 062,8	38,2
2002	14 641,2	36 194,8	61,2	22 769,5	38,8
2003	19 643,3	45 817,0	62,9	26 173,7	37,1
2004	44 578,4	73 694,7	65,2	29 116,3	34,8
2005	64 370,8	89 165,1	65,8	24 794,3	34,2
2006	76 253,4	110 648,6	66,5	34 395,2	33,5
2007	135 897,9	182 994,4	67,5	47 096,5	32,5
2008	8 954,2	193 669,1	62,8	184 714,9	37,2
2009	-45 011,3	143 706,6	60,1	188 717,9	39,9
2010	58 334,0	212 008,6	59,0	153 674,6	41,0
2011	122 210,0	272 726,2	65,1	150 516,2	34,9
2012	101 884,7	277 938,5	64,5	176 053,8	35,5
2013	29 283,2	234 513,7	65,9	205 230,5	34,1
2014	-523 587,0	334 517,3	66,3	858 104,3	33,7

1	2	3	4	
2015	-340 126,6	475 321,2	73,7	
2016	-22 875,0	524 157,0	73,4	
2017	287 848,5	673 891,1	72,8	

Джерело: Складено автором за даними: [52]

Додаток Л

Номінальні та наявні доходи населення, реальні наявні доходи з урахуванням цін заощадження населення, чисельність наявного населення

	Номінальні доходи населення		Наявні доходи населення	
	наростаючим підсумком, млн.грн.	у % до відповідного періоду попереднього року/кварталу	наростаючим підсумком, млн.грн.	у % до відповідного періоду попереднього року/кварталу
1	2	3	4	5
2000	128 736	131,2	96 609	100,0
2001	157 996	122,7	119 048	100,0
2002	185 073	117,1	141 618	100,0
2003	215 672	116,5	162 578	100,0
2004	274 241	127,2	212 033	100,0
2005	381 404	139,1	298 275	100,0
2006	472 061	123,8	363 586	100,0
2007	623 289	132,0	470 953	100,0
2008	845 641	135,7	634 493	100,0
2009	894 286	105,8	661 915	100,0
2010	1 101 175	123,1	847 949	100,0
2011	1 266 753	115,0	988 983	100,0
2012	1 457 864	114,5	1 149 244	100,0

1	2	3	4	
2013	1 548 733	106,2	1 215 457	1
2014	1 516 768	102,6	1 151 656	5
2015	1 772 016	116,8	1 362 599	
2016	2 051 331	115,8	1 582 293	
2017	2 579 147	125,7	1 944 250	1

Джерело: Складено автором за даними: [52]